

Alkoholkonsumtionen i Sverige 2017

CAN Rapport 175

Björn Trolldal & Håkan Leifman

Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning, CAN

Layout inlaga: Britta Grönlund, CAN

Layout omslag: Jimmie Hjærtström, CAN

Tryck: EO Grafiska, 2018

ISSN: 0283-1198

ISBN 97-7278-285-3 (tryck)

URN:NBN:se:can-2018-6 (pdf)

Alkoholkonsumtionen i Sverige 2017

Björn Trolldal & Håkan Leifman

Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning

Rapport 175

Stockholm 2018

Förord

I den här rapporten redovisas uppgifter om anskaffning av alkohol i Sverige under perioden 2001–2017. Det datamaterial som används är CAN:s Monitormätningar. Vissa preliminära resultat angående alkoholanskaffningen 2017 publicerades av CAN i ett PM i mars 2018. Föreliggande rapport ersätter detta PM.

Björn Trolldal och Håkan Leifman har författat rapporten. Ulf Guttormsson, Martina Zetterqvist och Martina Gröndahl har bland annat granskat rapportens resultat och texter.

Den del av Monitormätningarna som berör anskaffning och konsumtion av alkohol finansieras av Systembolaget medan den del som berör tobak finansieras av Socialdepartementet.

CAN vill passa på att tacka alla som har medverkat i Monitormätningarna eller som på annat sätt har bidragit till mätningarnas genomförande under åren.

Stockholm i september 2018

Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning

Håkan Leifman

Direktör

Innehåll

Sammanfattning.....	7
1. Inledning	9
Bakgrund	9
Rapportens disposition	9
Registrerad försäljning av alkoholdrycker	10
Oregistrerad anskaffning av alkohol	10
Köp av alkohol på Systembolaget av personer under 20 år	11
2. Resultat.....	12
Registrerad, oregistrerad och total alkoholanskaffning	12
3. Diskussion	27
4. Referenser.....	28
Bilaga 1. Tabellbilaga.....	30
Bilaga 2. Material och metod.....	38

Sammanfattning

I Monitormätningarna summeras den registrerade delen av alkoholanskaffningen med den oregistrerade delen för att få en bild av den totala konsumtionen i landet. Den registrerade delen utgörs av alkohol som säljs i Sverige, det vill säga på Systembolaget, restauranger och i livsmedelsbutiker. Den oregistrerade delen består av alkohol som förs in i landet i samband med resor, hemtillverkning, köp av smugglad alkohol och köp via internet.

I den här rapporten redovisas uppgifter om anskaffning av alkohol i befolkningen för perioden 2001–2017. Alla uppgifter avser, eller är baserade på, liter ren alkohol per invånare 15 år och äldre. Dessutom redovisas i vilken utsträckning ungdomar under 20 har kunnat köpa alkohol på Systembolaget på basis av uppgifter från Monitormätningarnas frågeundersökning.

Den totala alkoholkonsumtionen

- Den totala konsumtionen låg under 2017 på en stabil nivå jämfört med 2016.
- Under 2017 uppgick den totala konsumtionen till 9,03 liter ren alkohol per invånare 15 år och äldre, vilket i det närmaste var lika mycket som året innan.
- Under den senaste 10-årsperioden, mellan 2008 och 2017, har den totala konsumtionen minskat med 8 %.
- Under 2017 ökade resandeförseln och hemtillverkningen jämfört med 2016. Däremot minskade köpen av smugglad alkohol, folkölsförsäljningen samt försäljningen på restauranger. Även försäljningen på Systembolaget sjönk något, i liter ren alkohol per invånare 15 år och äldre.
- Under 2017 stod den registrerade delen för 78 % av den totala konsumtionen och den oregistrerade delen för 22 %.

Den registrerade konsumtionens olika delar

- Den registrerade konsumtionen uppgick under 2017 till 7,07 liter ren alkohol per invånare 15 år och äldre. Det är en minskning med knappt 2 % jämfört med 2016.
- Systembolagets försäljning uppvisade en viss minskning under 2017 jämfört med året innan. Försäljningen uppgick till 5,67 liter ren alkohol per invånare 15 år och äldre under 2017, vilket ska jämföras med 5,71 liter året innan. Under den senaste 10-årsperioden har dock Systembolagets försäljning ökat med 5 %.
- Restaurangkonsumtionen uppgick under 2017 till 0,92 liter, vilket är en minskning med 5 % jämfört med 2016. Under de senaste 10 åren är minskningen 7 %.
- Även folkölsförsäljningen minskade. Den sjönk tillbaka något efter en viss ökning under 2016. Försäljningen uppgick under 2017 till 0,48 liter vilket är en minskning med 6 %. Sedan 2008 har försäljningen minskat med 24 %.
- Under den senaste 10-årsperioden har den registrerade delen av konsumtionen ökat med 1 %.

Den oregistrerade konsumtionens olika delar

- Den oregistrerade delen av konsumtionen uppgick under 2017 till 1,96 liter ren alkohol per invånare 15 år och äldre, vilket är en uppgång med 0,11 liter jämfört med 2016. Det motsvarar en ökning med knappt 6 %.
- Uppgången beror framförallt på en ökning av resandeförseln, som steg med 8 %. Ökningen är en följd av en ökad införsel av starköl och vin.
- Även hemtillverkningen ökade under 2017, vilket framförallt beror på en ökad tillverkning av sprit och öl.
- Köpen av smugglad alkohol minskade däremot med ungefär 7 % under 2017. Det var framförallt köpen av sprit och öl som minskade.
- Köpen via internet uppgick till 0,12 liter under 2017, vilket är samma volym som året innan.
- Under den senaste tioårsperioden, det vill säga jämfört med 2008, har den oregistrerade delen av konsumtionen sjunkit med 30 %.

De olika källornas andelar av totalkonsumtionen

- De olika källornas andelar av den totala konsumtionen var under 2017 följande: Systembolaget 62,8 %, resandeförsel 13,5 %, restauranger 10,2 %, folköl 5,3 %, köp av smugglad alkohol 4,6 %, hemtillverkning 2,3 % och internet 1,3 %.

Dryckernas andelar av den totala konsumtionen

- Under år 2017 var de olika alkoholdryckernas respektive andelar av totalkonsumtionen i stort sett desamma som året innan. Under 2017 stod vinet för den största andelen med 41,7 %, följt av starköl 30,9 %, sprit 20,5 %, folköl 5,3 % och cider (inklusive så kallad "alkoläsk") med 1,6 %.

Köp av alkohol på Systembolaget av personer under 20 år

- Sedan 2014 har i stort sett ingen person (0,1 %) under 20 år som deltagit i Monitormätningarnas frågeundersökning uppgett att de själva köpt alkohol på Systembolaget under de senaste 30 dagarna.

I. Inledning

Bakgrund

I Monitormätningarna summeras den registrerade delen av alkoholanskaffningen med den oregistrerade delen för att få en bild av den totala konsumtionen i landet. Den registrerade delen utgörs av alkohol som säljs inom landet, det vill säga på Systembolaget, restauranger och i livsmedelsbutiker. Denna del kallas för ”registrerad” eftersom försäljningen via dessa kanaler finns statistikförd hos Systembolaget, Folkhälsomyndigheten och Sveriges Bryggerier.

Den oregistrerade delen består av alkohol som förs in i landet i samband med resor, hemtillverkning, köp av smugglad alkohol och köp via internet. Denna del finns av naturliga skäl inte statistikförd någonstans. Den kartläggs istället med hjälp av en löpande frågeundersökning som omfattar drygt 18 000 personer per år.

I Monitormätningarna mäts konsumtionen på anskaffningsplanet (köp, införsel och hemtillverkning) och inte på konsumtionsplanet. Över en längre tidsperiod är dock konsumtionen i princip densamma som anskaffningen på nationell nivå. I rapporten redovisas uppgifter för perioden 2001–2017, men med fokus på den senaste tioårsperioden 2008–2017. Konsumtionen (eller anskaffningen) anges i, eller är baserad på, liter ren alkohol per invånare 15 år och äldre. Om inte annat specifikt anges används begreppen anskaffning och konsumtion synonymt i denna rapport.

Rapportens disposition

Rapporten inleds med en redovisning av anskaffningens utveckling under perioden 2001–2017 i befolkningen som helhet, baserat på data från Monitormätningarna. Syftet är att ge en bild av den totala konsumtionen i befolkningen uppdelad på de olika registrerade och oregistrerade delmängderna. I resultatdelens tabeller redovisas uppgifter för den senaste tioårsperioden, det vill säga 2008–2017. I bilaga 1 presenteras däremot uppgifter för hela den aktuella perioden 2001–2017. Resultatavsnittet avslutas med en redovisning om i vilken utsträckning ungdomar under 20 år har kunnat köpa alkohol själva på Systembolaget sedan år 2014.

Det finns två bilagor till rapporten. Bilaga 1 är alltså en tabellbilaga. I bilaga 2 redovisas en fördjupad beskrivning av den metodik som används i Monitormätningarna.

Registrerad försäljning av alkoholdrycker

Den i Sverige registrerade försäljningen av alkoholdrycker består av försäljning på Systembolaget, av folköl i livsmedelsbutiker och på restauranger. Uppgifterna om försäljningen på Systembolaget erhålls direkt från Systembolaget. Försäljning på restauranger baseras på partihandlarnas redovisade uppgifter som publiceras av Folkhälsomyndigheten.

Försäljningen av folköl beräknas av företaget Delfi, på uppdrag av Sveriges Bryggerier (Sveriges Bryggerier, 2018). Delfi redovisar uppgifter om försäljningen från de företag som ingår i deras undersökningar, vilket är den övervägande majoriteten. För övriga företag görs en uppskattning. I de redovisade uppgifterna om folkölsförsäljningen i föreliggande rapport ingår även den försäljning som sker på restauranger eller andra serveringsställen. Den delen uppgår till knappt 1 % av den totala folkölsförsäljningen och redovisas inte separat i föreliggande rapport.

Dryckeskategorin ”cider och blanddrycker” särredovisas inte i den officiella restaurangstatistiken, utan dessa drycker ingår istället i respektive huvudkategori, det vill säga som sprit, vin eller starköl. Detta får till följd att uppgifterna om total anskaffning av cider inte ger en fullständig bild av konsumtionen av dessa drycker i landet. Vad gäller dryckeskategorin ”cider” i den här rapporten så ingår även så kallade blanddrycker och ”alkoläsk”.

Sveriges bryggerier har korrigerat sina tidigare publicerade uppgifter om folkölsförsäljningen för 2015. De nya uppgifterna ger en försäljning på motsvarande 0,47 liter ren alkohol per invånare 15 år och äldre, jämfört med de tidigare uppgifterna på 0,51 liter (Sveriges Bryggerier, 2018). Det är en korrigering på 0,04 liter, vilket är en ändring med 7 %. Detta innebär att även att de tidigare publicerade uppgifterna om den totala alkoholkonsumtionen för 2015 korrigeras från 9,17 liter till 9,13 liter ren alkohol per invånare 15 år och äldre.

Oregistrerad anskaffning av alkohol

Den oregistrerade delen består av alkohol som förs in i landet i samband med resor, hemtillverkning, köp av smugglad alkohol och köp via internet. I Monitormätningarna kartläggs dessa delmängder med hjälp av en löpande frågeundersökning som omfattar cirka 18 000 personer per år. För att minska effekterna av olika faktorer som kan snedvrída svaren i undersökningen, utgår den från fyra huvudprinciper. Dessa principer är:

1. Undvikande av mått på konsumtionsplanet

I Monitormätningarna mäts konsumtionen på anskaffningsplanet (köp, införsel och hemtillverkning) och inte på konsumtionsplanet.

2. Kort observationstid

För att i möjligaste mån undvika bland annat glömskeeffekter är det viktigt med så kort observationstid som möjligt. I frågeundersökningen ställs därför frågor om respondenternas anskaffning under de senaste 30 dagarna.

3. Mätning på aggregerad nivå

Eftersom frågorna i mätningarna i den här delen avser anskaffning av alkoholdrycker så följer att resultaten avser utvecklingen av konsumtionen på aggregerad, nationell eller regional nivå, och således inte på individnivå.

4. Uppräkning av självrapporterade uppgifter

Eftersom de oregistrerade mängderna som fångas in i undersökningen av olika skäl är lägre än de faktiska nivåerna, bland annat till följd av bortfall och underrapportering, genomförs vissa korrigeringar. Dessa korrigeringar baseras på frågor om hur mycket alkohol respondenterna har köpt på Systembolaget. Svaren jämförs med den faktiska försäljningen och skillnaden mellan respondenternas uppgivna köp och Systembolagets faktiska försäljning används för att räkna upp de olika delmängderna oregistrerad alkohol.

I uppräkningsmetoden tas också hänsyn till att de olika oregistrerade delmängderna i varierande utsträckning är koncentrerade till dem som dricker allra mest, en grupp som är överrepresenterad i bortfallet. För en detaljerad beskrivning av den metodik som används se bilaga 2 samt Leifman & Trolldal (2014a).

Köp av alkohol på Systembolaget av personer under 20 år

Inom ramen för Monitormätningarnas frågeundersökning ställs sedan februari 2014 ett antal frågor till dem som inte har fyllt 21 år om köp av alkohol på Systembolaget. Frågor som ställs är om man köpt alkohol på Systembolaget och om man i sådana fall köpt den själv. Dessutom ställs frågor om man fick visa legitimation och om man gjorde detta självmant. För att kontrollera åldern i denna grupp ställs dessutom en kontrollfråga om ålder.

I analyserna selekteras de aktuella ungdomarna ut med hjälp av frågor om vilket år man föddes och vilken månad man fyller år. Det exakta födelsedatumet är emellertid okänt. De som fyller år samma månad som den aktuella intervjun genomförs ingår därför inte i underlaget till dessa analyser eftersom det inte kan avgöras om dessa fyllt 20 år eller inte. Sedan dessa frågor började ställas i februari 2014 har 2 960 ungdomar 17–19 år besvarat frågorna.

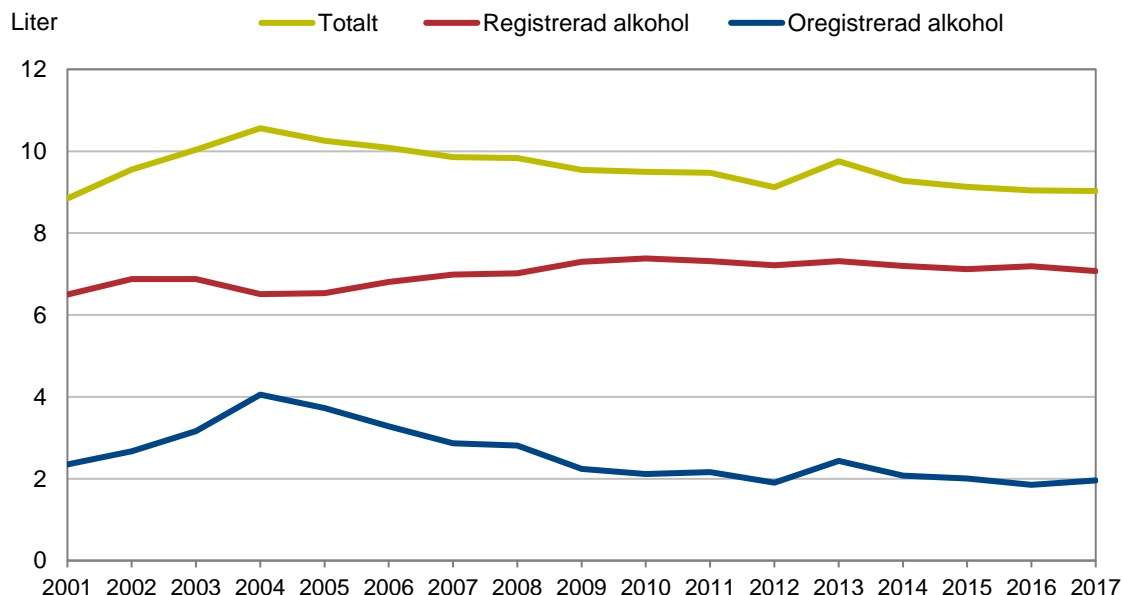
2. Resultat

I detta avsnitt redovisas beräkningarna av de olika registrerade och oregistrerade delmängderna. Det inleds med en redovisning av den oregistrerade, registrerade och totala anskaffningen per alkoholdryck samt summan av alla drycker från 2001 till 2017. Därefter följer en mer detaljerad beskrivning av nivåer och utveckling av de olika delmängderna med betoning på den senaste tioårsperioden 2008–2017. Resultatavsnittet avslutas med en redovisning av uppgifterna om i vilken utsträckning personer som varit under 20 år själva har kunnat köpa alkohol på Systembolaget.

Registrerad, oregistrerad och total alkoholanvändning

I figurerna 1–4 redovisas anskaffningen totalt och för respektive dryck uppdelat på registrerad och oregistrerad delmängd, i ren alkohol per invånare 15 år och äldre under perioden 2001–2017. I tabell 1 redovisas motsvarande uppgifter för den senaste tioårsperioden, det vill säga 2008–2017. I bilaga 1, tabell 9 återfinns motsvarande uppgifter för hela perioden 2001–2017. I tabellerna 10 och 11 finns motsvarande uppgifter men i volym liter av respektive dryck.

Den totala anskaffningen låg på i det närmaste samma nivå under 2017 som under 2016. Under 2017 var den 9,03 liter ren alkohol jämfört med 9,04 liter under 2016. Det har dock skett vissa förändringar i de olika delmängderna. Den registrerade försäljningen uppgick till 7,07 liter ren alkohol per invånare 15 år och äldre vilket är en minskning med knappt 2 %. Den oregistrerade delen uppgick till 1,96 liter, vilket är en ökning med 6 %.

Figur 1. Alkoholanvändning: Totalt samt registrerad och oregistrerad, i liter ren alkohol per invånare 15 år och äldre, 2001–2017.

Minskningen i den registrerade försäljningen beror på att alla tre delmängder har sjunkit. Systembolagets försäljning minskade med knappt 1 % räknat i liter ren alkohol per invånare 15 år och äldre. Restaurangförsäljningen sjönk med 5 % samtidigt som folkölet minskade med 6 %.

Det skedde vissa omfördelningar i de oregistrerade delmängderna. Resandeförseln ökade med 8 % under 2017 jämfört med 2016, samtidigt som köp av smugglad alkohol sjönk med 7 %. Den hemtillverkade alkoholen ökade däremot, samtidigt som internethandeln låg kvar på samma nivå under 2017 som året innan. Dessa två delmängder är dock relativt sett små.

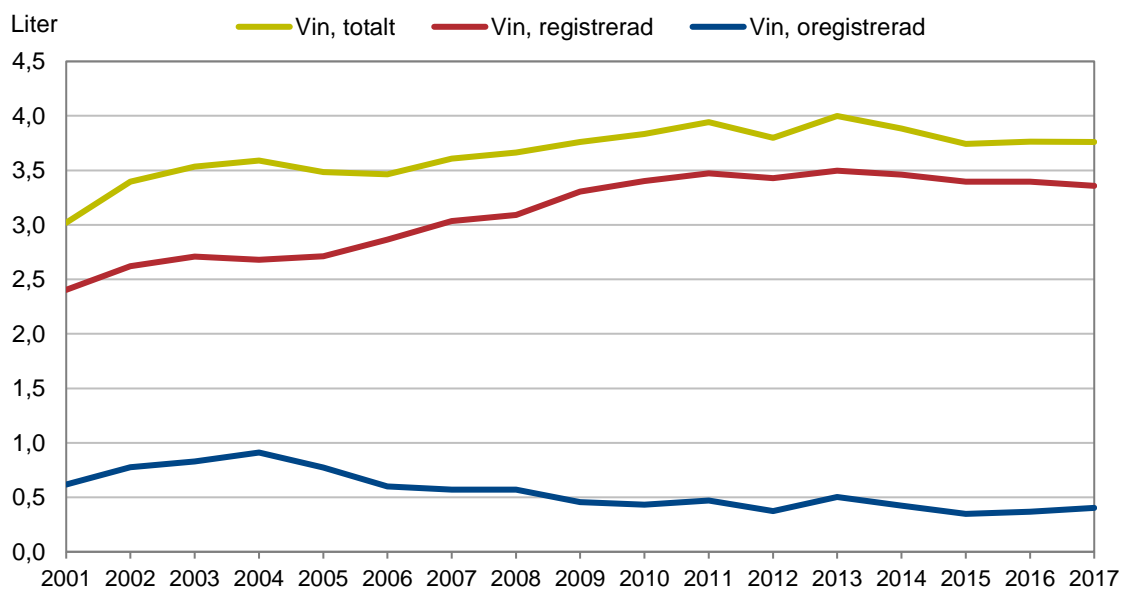
Under den senaste 10-årsperioden har den totala konsumtionen minskat med 8 %. Den registrerade delen av konsumtionen ökade däremot med 1 % under perioden samtidigt som den oregistrerade delen minskade med 30 %.

Vin

Anskaffningen av vin har stigit med 3 % under den senaste 10-årsperioden (2008–2017). Under 2017 uppgick den till 3,76 liter ren alkohol per invånare 15 år och äldre, vilket är lika mycket som året innan.

Under den senaste 10-årsperioden ökade den totala vinanskaffningen med 3 %. Den registrerade delen ökade med 9 % samtidigt som den oregistrerade delen minskade med 29 %.

Under 2017 stod den registrerade försäljningen för 89 % av vinanskaffningen, vilket är en högre andel jämfört med framförallt sprit men även jämfört med starköl. Den oregistrerade delen av vinet uppgick till 11 %.

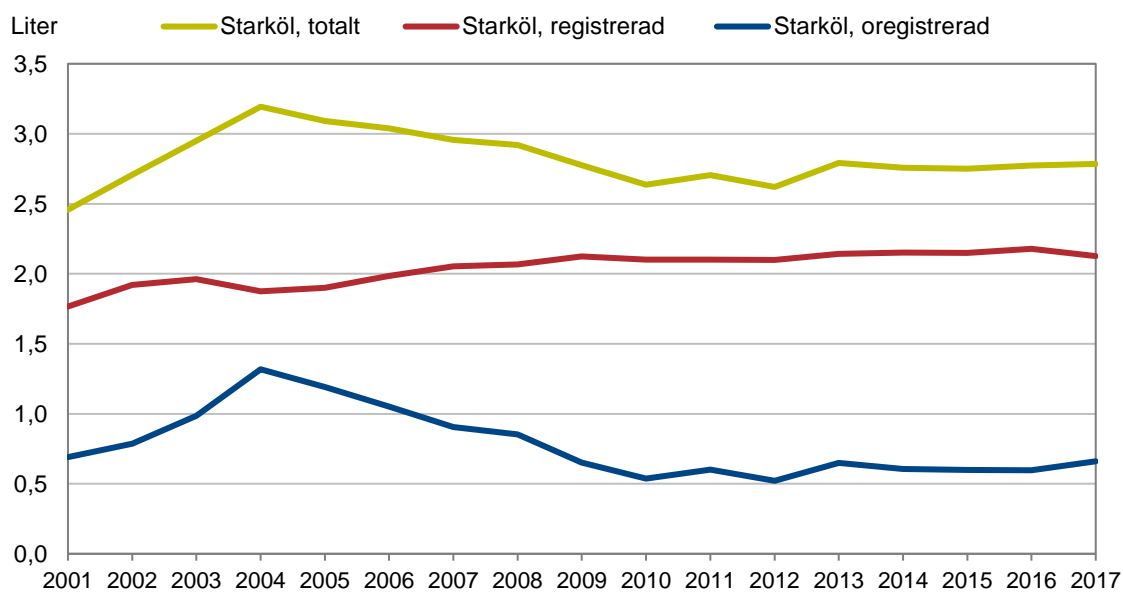

Figur 2. Vinanskaffning (inklusive starkvin): Totalt samt registrerad och oregistrerad, i liter ren alkohol per invånare 15 år och äldre, 2001–2017.

Starköl

Under den senaste 10-årsperioden har konsumtionen av starköl sjunkit med 5 %. Den registrerade delen ökade med 3 % samtidigt som den oregistrerade delen minskade med 23 % under perioden.

Konsumtionen uppgick under 2017 till 2,79 liter, vilket är en marginell ökning jämfört med året innan. Den registrerade andelen starköl uppgick under 2017 till 2,13 liter, och den oregistrerade till 0,66 liter. Det innebär att den registrerade andelen uppgick till 76 % och den oregistrerade till 24 %, se tabell 1.

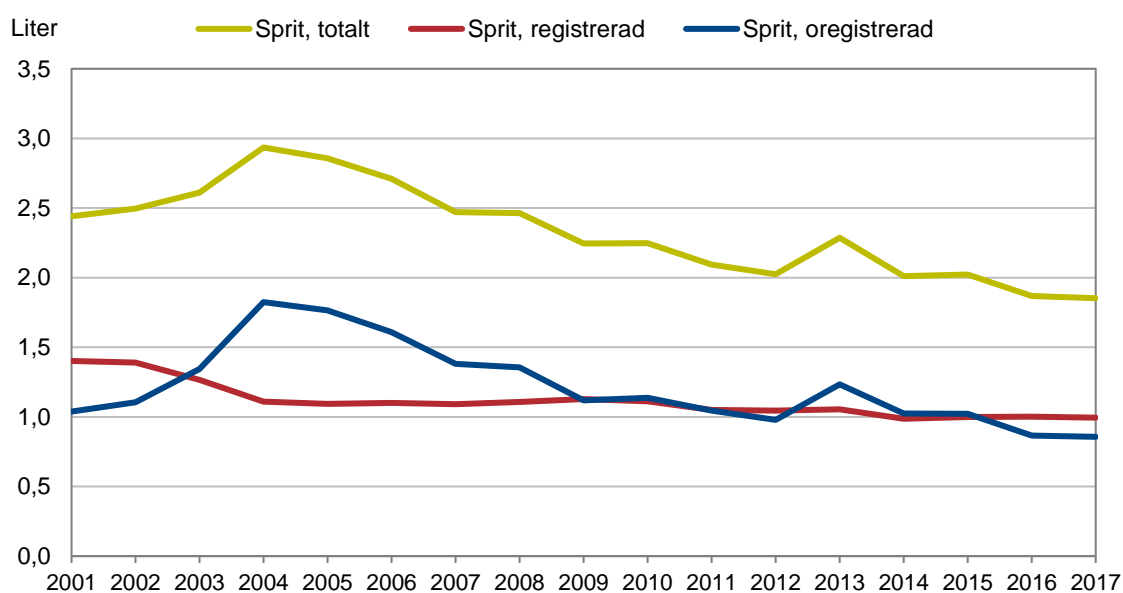
Figur 3. Starkölsanskaffning: Totalt samt registrerad och oregistrerad, i liter ren alkohol per invånare 15 år och äldre, 2001–2017.

Spritdrycker

Anskaffningen av spritdrycker uppgick under 2016 till 1,85 liter vilket är en minskning med 1 % jämfört med 2015. Jämfört med 2008, har spritansskaffningen sjunkit med 25 %. Den registrerade delen minskade med 10 % och den oregistrerade med 37 %.

Trots det är spritdrycker den dryckeskategori som uppvisar den största volymen oregistrerad alkohol, både mätt i ren alkohol och som andel av spritkonsumtionen. År 2017 stod den oregistrerade delen för 46 % av den totala spritansskaffningen. I liter ren alkohol motsvarar det 0,86 liter, se tabell 1. Den registrerade delen av spritkonsumtionen stod för 54 %.

Figur 4. Spritansskaffning: Totalt samt registrerad och oregistrerad, i liter ren alkohol per invånare 15 år och äldre, 2001–2017.

Folköl och cider

I tabell 1 redovisas även utvecklingen av folkölsförsäljningen och cideransskaffningen. Folkölsförsäljningen uppgick till 0,48 liter ren alkohol under 2017, vilket ska jämföras med 0,51 liter året innan. Det är en minskning med 6 %. Under de senaste 10 åren har försäljningen minskat med 24 %.

Under år 2017 uppgick anskaffningen av cider till 0,15 liter ren alkohol, vilket ska jämföras med 0,13 liter under 2016. (Cider som sålts på restauranger ingår dock inte i dessa uppgifter, se bilaga 2).

Tabell 1. Registrerad, oregistrerad och total alkoholanskaffning i liter ren alkohol per invånare 15 år och äldre, totalt och per dryck, 2008–2017.

Delmängd	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	Förändring 2008–2017	Andel 2017
Totalt	9,83	9,54	9,50	9,47	9,12	9,75	9,27	9,13	9,04	9,03	-8 %	100 %
Registrerat	7,02	7,30	7,38	7,32	7,21	7,32	7,20	7,12	7,19	7,07	+1 %	78 %
Oregistrerat	2,81	2,24	2,12	2,16	1,91	2,44	2,08	2,01	1,85	1,96	-30 %	22 %
Sprit	2,46	2,25	2,25	2,09	2,02	2,29	2,01	2,02	1,87	1,85	-25 %	100 %
Registrerat	1,11	1,13	1,11	1,05	1,05	1,06	0,99	1,00	1,00	1,00	-10 %	54 %
Oregistrerat	1,36	1,12	1,14	1,04	0,98	1,23	1,02	1,02	0,87	0,86	-37 %	46 %
Vin	3,66	3,76	3,83	3,94	3,80	4,00	3,88	3,74	3,76	3,76	+3 %	100 %
Registrerat	3,09	3,31	3,40	3,47	3,43	3,50	3,46	3,40	3,39	3,36	+9 %	89 %
Oregistrerat	0,57	0,46	0,43	0,47	0,37	0,50	0,42	0,35	0,37	0,40	-29 %	11 %
Starköl	2,92	2,77	2,64	2,70	2,62	2,79	2,76	2,75	2,77	2,79	-5 %	100 %
Registrerat	2,07	2,12	2,10	2,10	2,10	2,14	2,15	2,15	2,18	2,13	+3 %	76 %
Oregistrerat	0,85	0,65	0,54	0,60	0,52	0,65	0,61	0,60	0,60	0,66	-23 %	24 %
Cider	0,16	0,14	0,14	0,16	0,15	0,16	0,13	0,14	0,13	0,15	-5 %	100 %
Registrerat	0,12	0,13	0,13	0,12	0,12	0,11	0,11	0,11	0,11	0,12	-6 %	78 %
Oregistrerat	0,03	0,01	0,01	0,04	0,03	0,05	0,02	0,04	0,02	0,03	+3 %	22 %
Folköl	0,63	0,62	0,64	0,57	0,53	0,51	0,49	0,47	0,51	0,48	-24 %	100 %

Källor: Monitormätningarna, Systembolaget, Folkhälsomyndigheten och Delfi.
Pga. avrundning är summan av delmängderna inte alltid densamma som totalsumman.

De olika dryckernas andelar av den totala anskaffningen

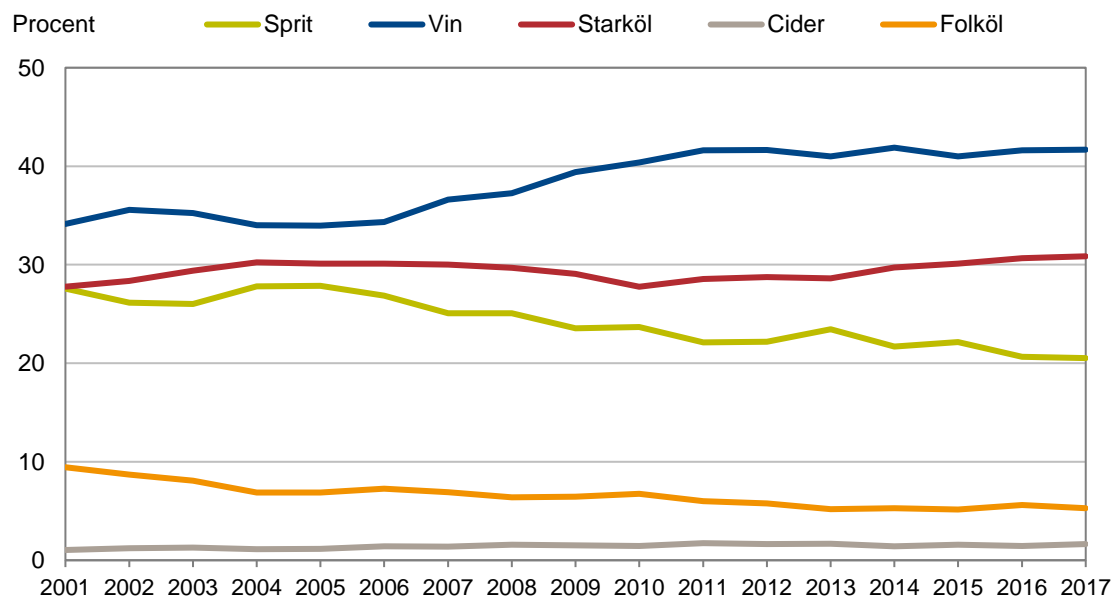
I figur 5 visas de olika dryckernas andelar av den totala anskaffningen under perioden 2001–2017. Se även tabell 12 i bilaga 1.

Vin är den dryck som svenskarna dricker mest av. Skillnaden jämfört med övriga drycker har ökat. Under 2001 var andelen vin 34 % och under 2017 var den 42 % av den totala konsumtionen. Mellan åren 2008 och 2017 har vinandelen ökat med 4 procentenheter. Sedan år 2011 har dock andelen varit stabil.

Starköl är den dryck som svenskarna dricker näst mest av. Andelen har varit relativt stabil och låg på 28 % i början av perioden och på 31 % år 2017. Under de senaste tio åren har andelen starköl ökat med 1 procentenhet.

Sprit låg på samma nivå som starkölet år 2001 (28 %) men har sedan dess sjunkit till 21 % år 2017. Sedan 2008 har spritandelen minskat med 5 procentenheter.

Folkölets andel har sjunkit kraftigt. År 2001 låg den på 9 % för att i slutet av perioden uppgå till 5 %. Mellan 2008 och 2017 har andelen folköl minskat med 1 procentenhet. Ciderandelen har legat på mellan 1 och 2 % hela perioden.

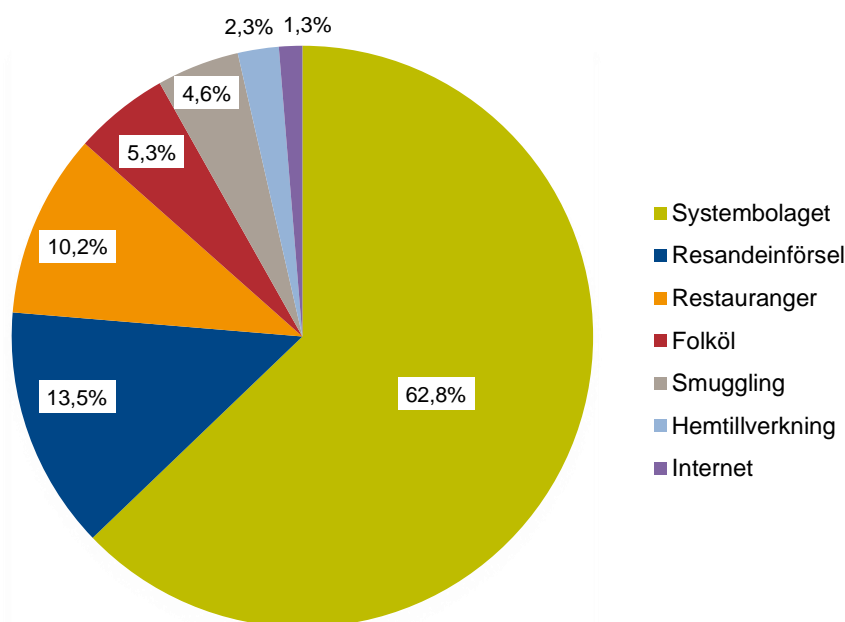

Figur 5. De olika dryckernas andelar av den totala anskaffningen, i liter ren alkohol per invånare 15 år och äldre, 2001–2017.

Anskaffningens olika delmängder under 2017

I figur 6 redovisas den totala alkoholkonsumtionen uppdelad på de olika anskaffningskällorna i procent, 2017. Systembolaget står för den största andelen på 62,8 %. Därefter följer resandeförseln med 13,5 %, försäljning på restauranger med 10,2 % och folkölsförsäljningen med 5,3 %.

Köp av smugglad alkohol hade en andel på 4,6 % och hemtillverkning 2,3 % medan internethandelns andel var 1,3 %. Under 2017 utgjorde den registrerade försäljningen 78 % av den totala konsumtionen och följaktligen stod de oregistrerade källorna för 22 %.

Figur 6. Den totala alkoholkonsumtionen i liter ren alkohol per invånare 15 år och äldre, fördelad på olika ursprungskällor i procent, 2017.

Förändringar i de olika registrerade och oregistrerade delmängderna

Totalt

Här följer en beskrivning av de olika delmängdernas utveckling mellan åren 2008 och 2017 (se tabellerna 2 och 3). Sett över dessa 10 år har den registrerade delen av anskaffningen ökat med 1 %, i liter ren alkohol per invånare 15 år och äldre. Den oregistrerade delen har däremot minskat med 30 %. Variationen mellan de enskilda dryckerna är dock stor. (I bilaga 1, tabellerna 13 och 14 finns motsvarande uppgifter för hela perioden 2001–2017.)

Försäljning på Systembolaget

När det gäller den totala anskaffningen dominerar alltså Systembolaget. Dess andel ökade med nästan 8 procentenheter mellan 2008 och 2017, från 54,9 % till 62,8 %. Ökningen

skedde framförallt i början av perioden. Under den senare delen har Systembolagets försäljning varit relativt stabil. Mellan 2016 och 2017 minskade andelen med 0,4 procentenheter.

Resandeförsel

Resandeförseln kommer på andra plats i rangordningen. Den har minskat under de senaste tio åren, från 19,7 till 13,5 % av den totala konsumtionen. Det är en minskning med 6,2 procentenheter. Däremot steg andelen under 2017 jämfört med året innan med 1 procentenhet.

Försäljning på restauranger

Restauranger med serveringstillstånd utgör den tredje största källan. Försäljningen har enligt Folkhälsomyndighetens uppgifter legat på en relativt stabil nivå under perioden. Restaurangandelen uppgick 2008 till 10,1 % och under 2017 till 10,2 %. Mellan åren 2016 och 2017 minskade dock andelen med 0,5 procentenheter.

Folkölsförsäljning

På fjärde plats återfinns försäljningen av folköl, inklusive det folköl som säljs på restauranger. Folkölsförsäljningens andel av totalkonsumtionen uppgick under 2008 till 6,4 % och under 2017 till 5,3 %. Det är en minskning med 1,1 procentenheter.

Folköl med en alkoholhalt på 3,5 % stod för 71 % av de sålda folkölsvolymerna under 2017. Övriga 29 % var således folköl med en alkoholhalt på 2,8 %. (Uppgifterna om mängderna folköl med olika alkoholhalter är hämtade ur Delfis databas.)

Köp av smugglade alkoholdrycker

Den femte största källan utgörs av köp av smugglade alkoholdrycker. Dessa köp utgjorde 7,1 % av totalkonsumtionen år 2008, men 4,6 % under 2017. Det innebär en minskning med 2,5 procentenheter. Under 2017 sjönk andelen med 0,3 procentenheter jämfört med 2016.

Hemtillverkning

Hemtillverkningen, inklusive hembränning av sprit, utgjorde 1,7 % av totalkonsumtionen under 2008 och 2,3 % under 2017. Det innebär en ökning med 0,6 procentenheter. Hembränningen av sprit låg på samma nivå under 2017 som under 2008, men det skedde en ökning mellan de två senaste åren. Hemtillverkningen av öl har ökat, samtidigt som tillverkningen av vin har sjunkit.

Internet

År 2008 uppgick internethandelns andel till 0,2 % av totalkonsumtionen. År 2017 hade den ökat till 1,3 %. Sedan 2014 har den dock legat på relativt stabila nivåer. I den internethandel som mäts i Monitormätningarna ingår inte Systembolagets försäljning via internet.

Tabell 2. Alkoholanskaffningens olika delmängder i liter ren alkohol per invånare 15 år och äldre, 2008–2017.

Delmängd	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	Förändring 2008– 2017
Total konsumtion	9,83	9,54	9,50	9,47	9,12	9,75	9,27	9,13	9,04	9,03	-8 %
Registrerat	7,02	7,30	7,38	7,32	7,21	7,32	7,20	7,12	7,19	7,07	+1 %
Systembolaget	5,40	5,76	5,80	5,78	5,75	5,80	5,74	5,70	5,71	5,67	+5 %
Restauranger	0,99	0,92	0,94	0,97	0,93	1,01	0,97	0,95	0,97	0,92	-7 %
Folköl	0,63	0,62	0,64	0,57	0,53	0,51	0,49	0,47	0,51	0,48	-24 %
Oregistrerat	2,81	2,24	2,12	2,16	1,91	2,44	2,08	2,01	1,85	1,96	-30 %
Resandeförsel	1,93	1,39	1,39	1,42	1,27	1,50	1,30	1,22	1,13	1,22	-37 %
Smuggling	0,69	0,67	0,49	0,45	0,46	0,58	0,47	0,50	0,45	0,41	-40 %
Hemtillverkning	0,17	0,13	0,21	0,19	0,13	0,17	0,17	0,18	0,16	0,21	+22 %
Internet	0,02	0,05	0,02	0,10	0,05	0,19	0,13	0,10	0,12	0,12	a)

Källor: Monitormätningarna, Systembolaget, Folkhälsomyndigheten och Delfi.

Pga. avrundning är summan av delmängderna inte alltid identisk med totalsumman.

a) Ej meningsfullt att redovisa.

Tabell 3. De olika delmängdernas andelar i procent av den totala alkoholanskaffningen, baserat på liter ren alkohol per invånare 15 år och äldre, 2008–2017. Förändring i procentenheter.

Delmängd (%)	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	Förändring 2008–2017 i procent- enheter
Registrerat	71,4	76,5	77,7	77,2	79,1	75,0	77,6	78,0	79,5	78,3	+7,0
Systembolaget	54,9	60,4	61,1	61,0	63,1	59,5	61,9	62,4	63,2	62,8	+7,9
Restauranger	10,1	9,7	9,9	10,2	10,2	10,3	10,5	10,5	10,7	10,2	+0,1
Folköl	6,4	6,5	6,7	6,0	5,8	5,2	5,3	5,2	5,6	5,3	-1,1
Oregistrerat	28,6	23,5	22,3	22,8	20,9	25,0	22,4	22,0	20,5	21,6	-7,0
Resandeförsel	19,7	14,6	14,6	15,0	13,9	15,4	14,0	13,4	12,5	13,5	-6,2
Smuggling	7,1	7,0	5,2	4,8	5,0	5,9	5,0	5,5	4,9	4,6	-2,5
Hemtillverkning	1,7	1,4	2,2	2,0	1,4	1,7	1,9	2,0	1,8	2,3	+0,6
Internet	0,2	0,5	0,2	1,0	0,6	1,9	1,4	1,1	1,3	1,3	+1,1
Totalt	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Källor: Monitormätningarna, Systembolaget, Folkhälsomyndigheten och Delfi.

Pga. avrundning är summan av delmängderna inte alltid identisk med totalsumman.

De olika anskaffningskällornas andelar av respektive dryck

I tabell 4 redovisas den totala anskaffningen samt de olika källornas andelar av respektive dryck under perioden 2008–2017. (I bilaga 1, tabell 15, finns motsvarande uppgifter för hela perioden 2001–2017.)

För samtliga drycker stod Systembolaget för den största andelen av de mängder som anskaffades under 2017. Systembolagets andel av anskaffningen var störst för vin med 81,9 % och lägst för sprit med 46,4 %. Försäljning på restauranger stod för den näst största andelen av starköls- och vinanskaffningen. Däremot stod resandeförseln för den näst största andelen för spritanskaffningen.

Vin

För vinets del stod Systembolaget för 81,9 % av de anskaffade volymerna följt av restaurangförsäljningen med 7,4 % och resandeförseln med 7,0 %. Därefter följde internet och hemtillverkning med 1,8 % respektive 1,4 %. Andelen köp av smugglat vin var 0,6 %.

Starköl

Vad gäller starkölet var Systembolagets andel 58,0 %, följt av restaurangförsäljningen med 18,3 %. Därefter följde resandeförseln (11,3 %), köp av smugglat starköl (8,9 %), hemtillverkning (3,2 %) och internet (0,3 %).

Sprit

För sprit stod Systembolaget för 46,4 % av anskaffningen. Det är alltså den lägsta andelen av samtliga drycker. Det beror framförallt på att den andel sprit som förts in i samband med resor var stor och uppgick till 33,6 %, vilket var den största andelen resandeförsel av alla drycker. Försäljning på restauranger stod för 7,3 % av spritanskaffningen. Därefter följer köp av smugglad sprit (7,1 %), hembränning (3,4 %) samt beställningar via internet (2,2 %).

Cider

Systembolaget stod för 77,9 % av cideranskaffningen följt av resandeförsel med 11,3 % och köp av smugglad cider med 10,7 %. Andelen cider som köpts via internet uppgick till 0,1 %. (Försäljningen på restauranger särredovisas inte i den officiella restaurangstatistiken, se bilaga 2).

Tabell 4. Den totala alkoholanskaffningen uppdelad på dryck och anskaffningskälla, i liter ren alkohol per invånare 15 år och äldre, 2008–2017.

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	Andel 2017
Vin, totalt	3,66	3,76	3,83	3,94	3,80	4,00	3,88	3,74	3,76	3,76	100 %
Systembolaget	2,81	3,05	3,13	3,15	3,15	3,20	3,16	3,13	3,12	3,08	81,9 %
Restaurang	0,28	0,26	0,28	0,32	0,28	0,30	0,30	0,27	0,28	0,28	7,4 %
Resandeförsel	0,39	0,29	0,26	0,31	0,29	0,30	0,26	0,22	0,22	0,26	7,0 %
Internet	0,00	0,03	0,01	0,04	0,02	0,08	0,07	0,06	0,07	0,07	1,8 %
Hemtillverkning	0,09	0,06	0,12	0,10	0,04	0,09	0,09	0,06	0,06	0,05	1,4 %
Smuggling	0,08	0,08	0,04	0,02	0,03	0,03	0,01	0,01	0,02	0,02	0,6 %
Starköl, totalt	2,92	2,77	2,64	2,70	2,62	2,79	2,76	2,75	2,77	2,79	100 %
Systembolaget	1,53	1,61	1,59	1,59	1,58	1,60	1,61	1,60	1,62	1,61	58,0 %
Restaurang	0,54	0,51	0,51	0,52	0,52	0,54	0,54	0,55	0,56	0,51	18,3 %
Resandeförsel	0,47	0,33	0,29	0,30	0,28	0,32	0,27	0,24	0,25	0,32	11,3 %
Smuggling	0,37	0,31	0,23	0,28	0,21	0,28	0,28	0,27	0,28	0,25	8,9 %
Hemtillverkning	0,02	0,02	0,02	0,02	0,02	0,02	0,03	0,08	0,06	0,09	3,2 %
Internet	0,00	0,00	0,00	0,00	0,01	0,03	0,03	0,01	0,01	0,01	0,3 %
Sprit, totalt	2,46	2,25	2,25	2,09	2,02	2,29	2,01	2,02	1,87	1,85	100 %
Systembolaget	0,93	0,98	0,96	0,92	0,91	0,89	0,85	0,87	0,87	0,86	46,4 %
Resandeförsel	1,05	0,76	0,83	0,78	0,69	0,86	0,76	0,73	0,64	0,62	33,6 %
Restaurang	0,17	0,15	0,15	0,13	0,13	0,17	0,13	0,13	0,14	0,14	7,3 %
Smuggling	0,24	0,28	0,22	0,14	0,20	0,23	0,17	0,21	0,14	0,13	7,1 %
Hemtillverkning	0,06	0,06	0,07	0,08	0,07	0,06	0,05	0,05	0,04	0,06	3,4 %
Internet	0,01	0,02	0,01	0,05	0,02	0,09	0,03	0,03	0,04	0,04	2,2 %
Cider, totalt	0,16	0,14	0,14	0,16	0,15	0,16	0,13	0,14	0,13	0,15	100 %
Systembolaget	0,12	0,13	0,13	0,12	0,12	0,11	0,11	0,11	0,11	0,12	77,9 %
Resandeförsel	0,03	0,01	0,01	0,03	0,01	0,02	0,01	0,03	0,01	0,02	11,3 %
Smuggling	.	.	.	0,01	0,02	0,03	0,01	0,01	0,01	0,02	10,7 %
Internet	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,1 %
Folköl	0,63	0,62	0,64	0,57	0,53	0,51	0,49	0,47	0,51	0,48	100 %
Totalt	9,83	9,54	9,50	9,47	9,12	9,75	9,27	9,13	9,04	9,03	100 %

Källor: Monitormätningarna, Systembolaget, Folkhälsomyndigheten och Delfi.

Pga. avrundning är summan av delmängderna inte alltid densamma som totalsumman.

Tecknet . innebär att delmängderna inte mättes det aktuella året.

Dryckernas andelar av respektive anskaffningskälla

I tabell 5 redovisas de olika dryckernas andelar av respektive anskaffningskälla mellan åren 2008 och 2017, i antal liter 100 % alkohol per person 15 år och äldre. Dessutom redovisas de olika dryckernas andelar av respektive källa under 2017. (I bilaga 1, tabell 16, finns motsvarande uppgifter för hela perioden 2001–2017.)

Systembolaget

När det gäller Systembolagets försäljning så dominerar vin och starköl. Vinet stod för 54,3 % av försäljningen och starkölet för 28,5 % under 2017. Försäljningen av sprit var 15,2 % och cider hade den lägsta andelen med 2,0 % under året.

Resandeförsel

Sprit är den dryck som svenskarna för med sig mest av i samband med resor tillbaka från andra länder. Spritens andel av resandeförseln var 51,1 % följt av starköl med 25,9 %. Vinet stod för 21,6 % och cidern för 1,4 %.

Restaurangförsäljning

På restauranger konsumeras mest starköl, följt av vin. Andelarna var 55,3 % respektive 30,0 % av den totala restaurangkonsumtionen under 2017. Andelen spritdrycker var 14,7 %. (Som nämnts tidigare särredovisas inte cider (och alkoläsk) i den officiella restaurangstatistiken utan ingår istället i respektive huvudkategori sprit, vin eller starköl, se bilaga 2.)

Tabell 5. Den totala alkoholanskaffningen uppdelad på anskaffningskälla och dryck, i liter ren alkohol per invånare 15 år och äldre, 2008–2017.

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	Andel 2017
Systembolaget	5,40	5,76	5,80	5,78	5,75	5,80	5,74	5,70	5,71	5,67	100 %
Vin	2,81	3,05	3,13	3,15	3,15	3,20	3,16	3,13	3,12	3,08	54,3
Starköl	1,53	1,61	1,59	1,59	1,58	1,60	1,61	1,60	1,62	1,61	28,5
Sprit	0,93	0,98	0,96	0,92	0,91	0,89	0,85	0,87	0,87	0,86	15,2
Cider	0,12	0,13	0,13	0,12	0,12	0,11	0,11	0,11	0,11	0,12	2,0
Resandeförsel	1,93	1,39	1,39	1,42	1,27	1,50	1,30	1,22	1,13	1,22	100 %
Sprit	1,05	0,76	0,83	0,78	0,69	0,86	0,76	0,73	0,64	0,62	51,1
Starköl	0,47	0,33	0,29	0,30	0,28	0,32	0,27	0,24	0,25	0,32	25,9
Vin	0,39	0,29	0,26	0,31	0,29	0,30	0,26	0,22	0,22	0,26	21,6
Cider	0,03	0,01	0,01	0,03	0,01	0,02	0,01	0,03	0,01	0,02	1,4
Restaurang	0,99	0,92	0,94	0,97	0,93	1,01	0,97	0,95	0,97	0,92	100 %
Starköl	0,54	0,51	0,51	0,52	0,52	0,54	0,54	0,55	0,56	0,51	55,3
Vin	0,28	0,26	0,28	0,32	0,28	0,30	0,30	0,27	0,28	0,28	30,0
Sprit	0,17	0,15	0,15	0,13	0,13	0,17	0,13	0,13	0,14	0,14	14,7
Livsmedelsbutik	0,63	0,62	0,64	0,57	0,53	0,51	0,49	0,47	0,51	0,48	100 %
Smuggling	0,69	0,67	0,49	0,45	0,46	0,58	0,47	0,50	0,45	0,41	100 %
Starköl	0,37	0,31	0,23	0,28	0,21	0,28	0,28	0,27	0,28	0,25	59,5
Sprit	0,24	0,28	0,22	0,14	0,20	0,23	0,17	0,21	0,14	0,13	31,6
Vin	0,08	0,08	0,04	0,02	0,03	0,03	0,01	0,01	0,02	0,02	5,1
Cider	.	.	.	0,01	0,02	0,03	0,01	0,01	0,01	0,02	3,9
Hemtillverkning	0,17	0,13	0,21	0,19	0,13	0,17	0,17	0,18	0,16	0,21	100 %
Starköl	0,02	0,02	0,02	0,02	0,02	0,02	0,03	0,08	0,06	0,09	43,4
Sprit	0,06	0,06	0,07	0,08	0,07	0,06	0,05	0,05	0,04	0,06	30,3
Vin	0,09	0,06	0,12	0,10	0,04	0,09	0,09	0,06	0,06	0,05	26,4
Internet	0,02	0,05	0,02	0,10	0,05	0,19	0,13	0,10	0,12	0,12	100 %
Vin	0,00	0,03	0,01	0,04	0,02	0,08	0,07	0,06	0,07	0,07	57,2
Sprit	0,01	0,02	0,01	0,05	0,02	0,09	0,03	0,03	0,04	0,04	35,1
Starköl	0,00	0,00	0,00	0,00	0,01	0,03	0,03	0,01	0,01	0,01	7,5
Cider	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,2
Totalt	9,83	9,54	9,50	9,47	9,12	9,75	9,27	9,13	9,04	9,03	

Källor: Monitormätningarna, Systembolaget, Folkhälsomyndigheten och Delfi.

Pga. avrundning är summan av delmängderna inte alltid densamma som totalsumman.

Folkölsförsäljningen

I de redovisade uppgifterna om försäljning av folköl ingår även den försäljning som sker på restauranger och på andra serveringar. Den delen uppgår till knappt 1 % av den totala folkölsförsäljningen.

Smugglad alkohol

Köp av smugglad alkohol domineras av starköl och sprit. Starkölet stod för 59,5 % och sprit för 31,6. Vin och cider stod för 5,1 % respektive 3,9 %.

Hemtillverkning

Vad gäller hemtillverkningen ökade starkölet under 2017 och blev den största drycken i kategorin hemtillverkat med en andel på 43,4 %. Hembränd sprit stod för 30,3 % och vin för 26,4 %.

Internethandeln

Internethandeln är den minsta anskaffningskällan som följs i Monitormätningarna. För denna källa är det vinet som står för den största andelen med 57,2 % följt av sprit med 35,1 % och starköl med 7,5 %. Handeln med cider var mycket liten (0,2 %).

De olika delmängdernas och källornas andelar av den totala alkoholansaffningen

I tabell 6 presenteras anskaffningen under tidsperioden 2008–2017 utifrån typ av dryck och dess anskaffningskälla. Dessa kategorier är rangordnade efter sina respektive andelar av den totala anskaffningen 2017. Endast de delmängder med en andel över 0,5 % av den totala konsumtionen anges i tabellen, där andelarna är avrundade till heltal. (I bilaga 1, tabell 17, finns motsvarande uppgifter för hela perioden 2001–2017.)

Drycker köpta på Systembolaget ligger högst i rangordningen. Den vanligaste kategorin var vin som köpts där med en andel på 34 % av totalkonsumtionen under 2017. Denna kategori har ökat från 29 % år 2008. Det är en ökning med 5 procentenheter.

Starköl köpt på Systembolaget var den näst största kategorin med en andel på 18 %, vilket är en ökning med 2 procentenheter under de senaste tio åren. På tredje plats återfinns sprit köpt på Systembolaget med en andel på 10 %, vilket är en ökning med 1 procentenhet. Denna andel har legat stabilt under perioden.

Resandeförd sprit var den fjärde kategorin med 7 % av den totala anskaffningen, vilket är en minskning med 4 procentenheter. På femte plats återfanns starköl köpt på restauranger med en andel på 6 %. Den kategorin har varit relativt stabil under perioden. På sjätte plats återfinns folkölet med 5 %.

Därefter följer fyra kategorier med en andel på 3 % vardera. Det är resandeförd starköl, vin på restauranger, resandeförd vin samt köp av smugglat starköl. Sprit sålt på restauranger uppgick till 2 % av totalkonsumtionen och övriga kategorier i tabellen har en andel på 1 %.

Tabell 6. Anskaffningen utifrån typ av dryck och dess källa. Procentuella andelar av den totala alkoholansskaffningen 2008–2017, rangordnade efter fördelningen 2017.

Typ av dryck och anskaffningskälla	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	Förändring 2008–2017 i procentenheter
Vin, Systembolaget	29	32	33	33	35	33	34	34	34	34	+5
Starköl, Systembolaget	16	17	17	17	17	16	17	17	18	18	+2
Sprit, Systembolaget	9	10	10	10	10	9	9	9	10	10	+1
Sprit, resandeförsel	11	8	9	8	8	9	8	8	7	7	-4
Starköl, restauranger	6	5	5	5	6	6	6	6	6	6	0
Folköl ^{a)}	6	6	7	6	6	5	5	5	6	5	-1
Starköl, resandeförsel	5	3	3	3	3	4	3	3	3	3	-2
Vin, restauranger	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	0
Vin, resandeförsel	4	3	3	3	3	3	3	2	2	3	-1
Starköl, smuggling	4	3	2	3	2	3	3	3	3	3	-1
Sprit, restauranger	2	2	2	1	1	2	1	1	2	2	0
Sprit, smuggling	2	3	2	1	2	2	2	2	2	1	-1
Cider, Systembolaget	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	0
Starköl, hemtillverkning	0	0	0	0	0	0	0	1	1	1	+1
Vin, internet	0	0	0	0	0	1	1	1	1	1	+1
Sprit, hembränd	1	1	1	1	1	1	1	1	0	1	0
Vin, hemtillverkning	1	1	1	1	0	1	1	1	1	1	0

Källor: Monitormätningarna, Systembolaget, Folkhälsomyndigheten och Delfi.

a) Inkluderar även försäljning på restaurang, cirka 1 % av den totala folkölsförsäljningen.

Köp av alkohol på Systembolaget av personer under 20 år

I tabell 7 redovisas svaren från de 17–19-åringar som intervjuats inom ramen för Monitormätningarnas frågeundersökning om köp av alkohol på Systembolaget. Frågorna gäller eventuella köp, under de senaste 30 dagarna och började ställas i februari 2014. Antalet som svarade att de köpt alkohol på Systembolaget uppgick till 47 personer under perioden 2014–2017, vilket motsvarar 1,6 % av samtliga 17–19-åringar i undersökningen.

På följdfrågan om man själv köpt denna alkohol svarade endast fyra av dessa att så var fallet. Av samtliga 2 960 ungdomar i den åldersgruppen är det således endast ett mycket litet antal som uppgett att de under senaste 30 dagarna själva köpt alkohol på Systembolaget under mätperioden (ingen 2014, två personer 2015, en 2016 och ytterligare en person 2017). Detta motsvarar 0,1 % av de intervjuade 17–19-åringarna.

Tabell 7. Antal och andel 17–19-åringar som uppgett att de köpt alkohol på Systembolaget under de senaste 30 dagarna, 2014–2017.

	Handlat alkohol på Systembolaget senaste 30 dagarna		Köpt alkoholen själv		
	Antal	Procent (%)	Antal	Procent (%)	
Ja	47	1,6 %	Ja	4	0,1 %
Nej	2 913	98,4 %	Nej	38	1,3 %
			Ej svar	5	0,2 %
Totalt	2 960	100 %	Ej handlat	2 913	98,4 %
			Totalt	2 960	100 %

De låga köpandelarna för 17–19-åringarna kan kontrasteras mot 20-åringarnas, vilka redovisas i tabell 8. Av samtliga intervjuade som fyllt 20 år under det aktuella året svarade under åren 2014–2016 drygt 60 % att de handlat på Systembolaget under senaste 30 dagarna. År 2017 låg motsvarande andel på ca 50 %. Den absoluta merparten av 20-åringarna som köpt alkohol respektive år uppgav att de själva köpt denna alkohol.

Tabell 8. Andel 17–19-åringar respektive 20-åringar som uppger att de köpt alkohol på Systembolaget under de senaste 30 dagarna, 2014–2017 (n=antal).

	2014	2015	2016	2017
<i>17–19-åringar:</i>				
Andel som handlat alkohol på Systembolaget senaste 30 dagarna	1,3 %	1,9 %	1,8 %	1,4 %
Andel som köpt alkoholen själv	0,0 % (n=0)	0,1 % (n=1)	0,3 % (n=2)	0,1 % (n=1)
<i>20-åringar:</i>				
Andel som handlat alkohol på Systembolaget senaste 30 dagarna	65,4 %	62,9 %	62,3 %	49,7 %
Andel som köpt alkohol själv	65,4 % (n=52)	60,4 % (n=96)	61,7 % (n=104)	46,5 % (n=73)

20-åringar avser här de som fyllt 20 år under det aktuella året. Alla 20-åringar har fått frågor om man köpt alkohol på Systembolaget och sedan september 2014 om man genomfört köpet själv. Andelarna för 20-åringarna 2014 avser därför perioden september-december.

Dessa resultat visar, förutom att det är mycket sällsynt att personer under 20 år själva genomför alkoholinköp på Systembolaget, att det vid denna typ av frågeställning är viktigt att säkerställa att det är ungdomarna själva som faktiskt genomfört själva köpet, och inte enbart närvarat eller på annat sätt deltagit vid köptillfället.

3. Diskussion

Enligt Monitormätningarna har den totala alkoholkonsumtionen sjunkit med åtta procent under den senaste tioårsperioden, det vill säga mellan åren 2008 och 2017. Denna utveckling stärks av ett antal externa indikatorer på konsumtionsutvecklingen i Sverige. Den alkoholrelaterade dödligheten minskade med 16 procent fram till 2016 (Socialstyrelsen, 2018). Bland elever i årskurs 9 har konsumtionen minskat med mer än hälften och bland gymnasieelever i årskurs 2 har konsumtionen minskat med 40 procent under den aktuella tioårsperioden (Thor, 2017). Även misshandeln utomhus mellan obekanta, som är en mycket alkoholrelaterad form av misshandel, har sjunkit. Minskningen är 34 procent under perioden (BRÅ, 2018).

Däremot har det skett vissa förskjutningar mellan källorna till den alkohol som konsumeras. Den registrerade försäljningen ligger i stort sett på samma nivå som för tio år sedan. Systembolaget har ökat sin försäljning medan folkölsförsäljningen har sjunkit relativt kraftigt. Även restaurangförsäljningen uppvisar en viss minskning, även om den försäljningen har varit relativt stabil under perioden. Detta har skett samtidigt som antalet serveringstillstånd har ökat med 14 procent per invånare (Folkhälsomyndigheten, 2018). Sedan 2013 har det totalt sett skett en minskning av den registrerade försäljningen med tre procent.

Minskningen av den oregistrerade konsumtionen beror framförallt på att resandeförsel och köp av smugglad alkohol har sjunkit, medan hemtillverkningen har ökat. Mellan åren 2016 och 2017 har det emellertid skett vissa förändringar i de oregistrerade delmängderna. Köp av smugglad alkohol minskade, vilket med stor sannolikhet kan tillskrivas de insatser en rad myndigheter genomförde på området. Däremot ökade resandeförseln under 2017, liksom hemtillverkningen. Både hemtillverkning av öl och hembränning av sprit steg. Det hemtillverkade ölet står nu för över tre procent av den totala starkölskonsumtionen. Det är värt att notera att internethandeln, exklusive den som sker hos Systembolaget, har legat på en relativt låg men stabil nivå sedan 2014.

4. Referenser

- BRÅ (2018). <http://statistik.bra.se/solwebb/action/index>
- Folkhälsomyndigheten (2018). <http://www.andtuppfoljning.se/indikatorlabbet/> (Stadigvarande serveringstillstånd för servering av spritdrycker, vin och starköl)
- Guttormsson U & Gröndahl (2017). *Trender i dryckesmönster – befolkningens självrapporterade alkoholvanor under 2000-talet*. Rapport 168. Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning. Stockholm.
- Kühlhorn E, Hibell B, Larsson S, Ramstedt M & Zetterberg HL (1999). *Alkoholkonsumtionen i Sverige under 1990-talet*. Stockholm: OAS, Socialdepartementet.
- Leifman H & Trolldal B (2002). *Svenskens alkoholkonsumtion i början av 2000-talet med betoning på 2001*. Forskningsrapport nr 3, reviderad version. Centrum för socialvetenskaplig alkohol- och drogforskning (SoRAD), Stockholms universitet.
- Leifman H & Trolldal B (2014a). *Hur mycket dricker svensken? – alkoholkonsumtionen i siffror 2001–2012*. Rapport 140. Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning. Stockholm.
- Leifman H & Trolldal B (2014b). *Alkoholkonsumtionen i Sverige 2013*. Rapport 142. Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning. Stockholm.
- Leifman H (2000). *The measurement of alcohol-related problems in Sweden*. Journal of Substance Abuse, 12, 197–212. (Special Issue: Measuring alcohol consumption).
- Ramstedt M (2010). *How much alcohol do you buy? A comparison of self-reported alcohol purchases with actual sales*. Addiction, 105, 649–654.
- Ramstedt M m.fl. (2013). I Socialdepartementet: Uppföljning av regeringens alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobaksstrategi, nummer 2. Kapitel 10. Hur ska alkoholförseln mätas? – en genomgång av tillgängliga indikatorer och förslag på en reviderad metod. Stockholm: Regeringskansliet.
- Raninen J (2015). *Ingen dricker som Svensson – om svenska befolkningens dryckesvanor*. Rapport 153. Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning. Stockholm.
- Rådets direktiv (92/12/EEG) om allmänna regler för punktskattepliktiga varor och om innehav, flyttning och övervakning av sådana varor (cirkulationsdirektivet).
- SFS 2000:1225 (2000). *Lag om straff för smuggling*. Svensk Författningssamling. Stockholm: Finansdepartementet.
- SFS 2010:1622 (2010). *Alkohollag*. Svensk Författningssamling. Stockholm: Socialdepartementet.
- Socialstyrelsen (2018). <http://www.socialstyrelsen.se/statistik/statistikdatabas/dodsorsaker>
- Sveriges Bryggerier (2018). <http://sverigesbryggerier.se/statistik/statistik-2/total-registrerad-konsumtion-av-ol/>
- Thor S (red.) (2017). *Skolelevers drogvanor 2017*. Rapport 170. Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning. Stockholm.

Trolldal B & Leifman H (2015). *Hur mycket dricker svensken? Registrerad och oregistrerad alkoholkonsumtion 2001–2014*. Rapport 152. Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning. Stockholm.

Trolldal B & Leifman H (2017). *Alkoholkonsumtionen i Sverige 2016*. Rapport 167. Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning. Stockholm.

Trolldal B (red.) (2016). *Alkoholkonsumtionen i Sverige 2015*. Rapport 160. Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning. Stockholm.

Trolldal B, Guttormsson U & Leifman H (2017). *Registrerad och oregistrerad alkohol i Sveriges län 2001–2016*. Rapport 165. Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning. Stockholm.

Bilaga I. Tabellbilaga

Tabell 9. Registrerad, oregistrerad och total alkoholanskaffning i liter ren alkohol per invånare 15 år och äldre, totalt och per dryck, 2001–2017.

Delmängd	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Totalt	8,84	9,55	10,03	10,56	10,26	10,09	9,85	9,83	9,54	9,50	9,47	9,12	9,75	9,27	9,13	9,04	9,03
Registrerad	6,50	6,88	6,88	6,51	6,53	6,81	6,98	7,02	7,30	7,38	7,32	7,21	7,32	7,20	7,12	7,19	7,07
Oregistrerad	2,35	2,67	3,16	4,05	3,73	3,28	2,87	2,81	2,24	2,12	2,16	1,91	2,44	2,08	2,01	1,85	1,96
Sprit	2,44	2,50	2,61	2,94	2,86	2,71	2,47	2,46	2,25	2,25	2,09	2,02	2,29	2,01	2,02	1,87	1,85
Registrerad	1,40	1,39	1,27	1,11	1,09	1,10	1,09	1,11	1,13	1,11	1,05	1,05	1,06	0,99	1,00	1,00	1,00
Oregistrerad	1,04	1,11	1,34	1,82	1,77	1,61	1,38	1,36	1,12	1,14	1,04	0,98	1,23	1,02	1,02	0,87	0,86
Vin	3,02	3,40	3,54	3,59	3,48	3,46	3,61	3,66	3,76	3,83	3,94	3,80	4,00	3,88	3,74	3,76	3,76
Registrerad	2,40	2,62	2,71	2,68	2,71	2,86	3,04	3,09	3,31	3,40	3,47	3,43	3,50	3,46	3,40	3,39	3,36
Oregistrerad	0,62	0,78	0,83	0,91	0,77	0,60	0,57	0,57	0,46	0,43	0,47	0,37	0,50	0,42	0,35	0,37	0,40
Starköl	2,46	2,71	2,95	3,19	3,09	3,04	2,96	2,92	2,77	2,64	2,70	2,62	2,79	2,76	2,75	2,77	2,79
Registrerad	1,77	1,92	1,96	1,88	1,90	1,99	2,05	2,07	2,12	2,10	2,10	2,10	2,14	2,15	2,15	2,18	2,13
Oregistrerad	0,69	0,79	0,99	1,32	1,19	1,05	0,91	0,85	0,65	0,54	0,60	0,52	0,65	0,61	0,60	0,60	0,66
Cider	0,09	0,12	0,13	0,12	0,12	0,14	0,14	0,16	0,14	0,14	0,16	0,15	0,16	0,13	0,14	0,13	0,15
Registrerad	0,09	0,12	0,13	0,12	0,12	0,13	0,12	0,12	0,13	0,13	0,12	0,12	0,11	0,11	0,11	0,11	0,12
Oregistrerad	.	.	.	.	.	0,02	0,01	0,03	0,01	0,01	0,04	0,03	0,05	0,02	0,04	0,02	0,03
Folköl	0,84	0,83	0,81	0,72	0,71	0,73	0,68	0,63	0,62	0,64	0,57	0,53	0,51	0,49	0,47	0,51	0,48

Källor: Monitormätningarna, Systembolaget, Folkhälsomyndigheten och Delfi.

Pga. avrundning är summan av delmängderna inte alltid densamma som totalsumman.

Tecknet . innebär att delmängderna inte mättes det aktuella året.

Tabell 10. Registrerad alkoholförsäljning. Per anskaffningskälla och dryck i miljoner volymliter, 2001–2017.

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Systembolaget																	
Sprit	23,4	23,3	22,1	19,2	18,8	18,9	19,3	19,1	20,1	20,0	19,4	19,3	18,9	18,3	18,8	19,0	19,2
Starköl	156,0	170,5	179,1	172,9	179,0	195,7	207,1	212,4	226,9	225,8	227,1	227,6	231,5	234,1	234,4	240,2	242,0
Vin	118,5	130,9	135,7	133,3	137,7	145,3	154,0	160,9	175,8	182,5	186,0	189,8	193,5	193,6	193,7	195,2	195,7
Starkvin	5,7	5,7	6,1	5,4	5,4	5,3	5,6	5,6	5,6	5,4	5,0	4,8	4,4	4,2	3,9	4,1	3,8
Cider	13,7	17,1	18,7	16,8	17,0	18,3	18,1	18,5	19,4	19,3	19,1	18,2	17,6	17,5	16,9	17,7	19,0
Restaurang																	
Sprit	3,8	3,7	3,3	3,6	4,0	4,0	3,6	4,4	3,9	3,9	3,3	3,2	4,2	3,3	3,5	3,6	3,4
Starköl	84,0	86,7	85,5	82,0	81,1	78,9	80,1	81,1	77,8	78,4	79,2	80,3	83,7	84,1	86,2	87,9	81,0
Vin	20,6	22,0	19,7	20,6	18,5	20,4	21,1	19,3	18,1	19,3	22,6	20,1	23,5	20,9	20,7	20,3	20,3
Folköl	190,2	189,9	184,9	167,3	163,9	171,5	159,7	147,6	146,5	153,6	137,2	127,7	123,8	120,4	116,4	126,2	120,1

Tabell 11. Skattad resandeförsel, smuggling, hemtillverkning och internethandel. Per anskaffningskälla och dryck i miljoner volymliter, 2001–2017.

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Resandeförsel																	
Sprit	13,3	13,5	19,1	26,1	23,5	20,7	21,4	21,4	15,6	17,3	16,4	14,5	18,4	16,4	15,8	14,1	13,9
Starköl	67,6	70,7	73,7	94,1	76,1	64,0	55,0	64,8	46,1	41,1	43,0	40,9	46,8	39,0	35,3	36,5	47,3
Vin	23,6	26,6	29,7	35,4	29,9	20,3	22,0	21,8	16,6	14,9	18,4	16,8	18,3	15,4	13,4	13,5	16,2
Starkvin	2,2	2,8	2,3	2,9	2,2	2,9	1,6	1,2	0,8	0,6	0,6	0,8	0,5	0,7	0,6	0,7	0,8
Cider	.	.	.	.	.	2,5	2,0	4,8	2,3	1,8	4,2	1,9	2,4	1,8	4,6	2,3	2,7
Smuggling																	
Sprit	3,7	4,8	4,0	6,6	9,0	9,2	5,0	4,9	5,8	4,6	2,9	4,3	4,8	3,7	4,6	3,2	2,9
Starköl	21,0	28,9	54,2	77,7	80,7	74,3	66,3	51,5	43,1	32,9	40,6	30,4	40,8	40,8	39,3	41,1	36,9
Vin	1,6	2,2	4,8	4,6	5,2	5,2	4,3	4,9	4,8	2,5	1,1	1,5	2,2	0,4	0,7	1,3	1,3
Cider	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	2,0	3,3	5,2	1,2	1,1	0,8	2,6
Internet																	
Sprit	.	.	.	.	.	0,5	0,2	0,3	0,5	0,2	1,0	0,4	1,8	0,7	0,6	0,8	0,9
Starköl	.	.	.	.	.	1,8	0,6	0,2	0,2	0,0	0,3	1,4	3,7	3,7	2,1	2,2	1,3
Vin	.	.	.	.	.	0,2	0,0	0,2	1,5	0,6	2,7	1,3	4,6	4,6	3,7	4,2	4,3
Starkvin	.	.	.	.	.	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,2	0,0	0,0	0,0	0,1
Cider	.	.	.	.	.	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,2	0,0	0,1	0,2	0,0
Hemtillverkning																	
Sprit	3,0	3,1	3,0	3,2	2,5	1,9	1,4	1,2	1,2	1,6	1,7	1,5	1,4	1,1	1,1	1,0	1,4
Starköl	1,5	3,0	1,8	3,0	2,3	2,3	2,3	2,3	2,3	2,3	2,3	2,4	2,4	4,7	11,4	8,5	13,4
Vin	8,6	13,5	11,2	9,5	7,3	5,7	5,3	5,6	3,4	7,3	5,9	2,5	5,6	5,5	3,6	3,8	3,5

Tecknet . innebär att delmängderna inte mättes det aktuella året.

Tabell 12. Dryckernas andelar av den totala alkoholkonsumtionen, baserat på anskaffad volym i liter ren alkohol per invånare 15 år och äldre, 2001–2017.

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Vin	34,1	35,6	35,2	34,0	34,0	34,3	36,6	37,3	39,4	40,4	41,6	41,7	41,0	41,9	41,0	41,6	41,7
Starköl	27,8	28,4	29,4	30,2	30,1	30,1	30,0	29,7	29,1	27,8	28,5	28,7	28,6	29,7	30,1	30,7	30,9
Sprit	27,6	26,1	26,0	27,8	27,9	26,9	25,1	25,1	23,5	23,7	22,1	22,2	23,5	21,7	22,2	20,7	20,5
Folköl	9,4	8,7	8,1	6,9	6,9	7,3	6,9	6,4	6,5	6,7	6,0	5,8	5,2	5,3	5,2	5,6	5,3
Cider	1,0	1,2	1,3	1,1	1,2	1,4	1,4	1,6	1,5	1,4	1,7	1,6	1,7	1,4	1,6	1,4	1,6

Tabell 13. Alkoholanskaffningens olika delmängder i liter ren alkohol per invånare 15 år och äldre, 2001–2017.

Delmängd	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Total konsumtion	8,84	9,55	10,03	10,56	10,26	10,09	9,85	9,83	9,54	9,50	9,47	9,12	9,75	9,27	9,13	9,04	9,03
Registrerad del	6,50	6,88	6,88	6,51	6,53	6,81	6,98	7,02	7,30	7,38	7,32	7,21	7,32	7,20	7,12	7,19	7,07
Systembolaget	4,63	4,97	5,07	4,79	4,87	5,08	5,31	5,40	5,76	5,80	5,78	5,75	5,80	5,74	5,70	5,71	5,67
Restauranger	1,03	1,08	1,00	0,99	0,96	0,99	1,00	0,99	0,92	0,94	0,97	0,93	1,01	0,97	0,95	0,97	0,92
Folköl	0,84	0,83	0,81	0,72	0,71	0,73	0,68	0,63	0,62	0,64	0,57	0,53	0,51	0,49	0,47	0,51	0,48
Oregistrerad del	2,35	2,67	3,16	4,05	3,73	3,28	2,87	2,81	2,24	2,12	2,16	1,91	2,44	2,08	2,01	1,85	1,96
Resandeförsel	1,66	1,75	2,10	2,71	2,31	1,93	1,88	1,93	1,39	1,39	1,42	1,27	1,50	1,30	1,22	1,13	1,22
Smuggling	0,38	0,51	0,70	1,00	1,15	1,10	0,80	0,69	0,67	0,49	0,45	0,46	0,58	0,47	0,50	0,45	0,41
Hemtillverkning	0,31	0,41	0,36	0,34	0,26	0,21	0,17	0,17	0,13	0,21	0,19	0,13	0,17	0,17	0,18	0,16	0,21
Internet	..	..	..	..	..	0,04	0,02	0,02	0,05	0,02	0,10	0,05	0,19	0,13	0,10	0,12	0,12

Källor: Monitormätningarna, Systembolaget, Folkhälsomyndigheten och Delfi.
Pga. avrundning är summan av delmängderna inte alltid identisk med totalsumman.

Tabell 14. De olika delmängdernas andelar i procent av den totala alkoholanskaffningen, baserat på liter ren alkohol per invånare 15 år och äldre, 2001–2017.

Delmängd (%)	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Registrerat	73,5	72,0	68,5	61,6	63,7	67,5	70,9	71,4	76,5	77,7	77,2	79,1	75,0	77,6	78,0	79,5	78,3
Systembolaget	52,3	52,0	50,5	45,4	47,5	50,4	53,9	54,9	60,4	61,1	61,0	63,1	59,5	61,9	62,4	63,2	62,8
Restauranger	11,7	11,4	10,0	9,4	9,3	9,8	10,1	10,1	9,7	9,9	10,2	10,2	10,3	10,5	10,5	10,7	10,2
Folköl	9,4	8,7	8,1	6,9	6,9	7,3	6,9	6,4	6,5	6,7	6,0	5,8	5,2	5,3	5,2	5,6	5,3
Oregistrerat	26,5	28,0	31,5	38,4	36,3	32,5	29,1	28,6	23,5	22,3	22,8	20,9	25,0	22,4	22,0	20,5	21,6
Resandeförsel	18,7	18,4	20,9	25,6	22,5	19,1	19,0	19,7	14,6	14,6	15,0	13,9	15,4	14,0	13,4	12,5	13,5
Smuggling	4,3	5,3	7,0	9,5	11,2	10,9	8,1	7,1	7,0	5,2	4,8	5,0	5,9	5,0	5,5	4,9	4,6
Hemtillverkning	3,5	4,3	3,5	3,2	2,6	2,1	1,8	1,7	1,4	2,2	2,0	1,4	1,7	1,9	2,0	1,8	2,3
Internet	.	.	.	.	.	0,4	0,2	0,2	0,5	0,2	1,0	0,6	1,9	1,4	1,1	1,3	1,3
Totalt	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Källor: Monitormätningarna, Systembolaget, Folkhälsomyndigheten och Delfi.

Pga. avrundning är summan av delmängderna inte alltid identisk med totalsumman.

Tecknet . innebär att delmängderna inte mättes det aktuella året.

Tabell 15. Den totala alkoholanskäffningen uppdelad på dryck och anskaffningskälla, i liter ren alkohol per invånare 15 år och äldre, 2001–2017.

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Vin, totalt	3,02	3,40	3,54	3,59	3,48	3,46	3,61	3,66	3,76	3,83	3,94	3,80	4,00	3,88	3,74	3,76	3,76
Systembolaget	2,11	2,33	2,44	2,39	2,46	2,57	2,72	2,81	3,05	3,13	3,15	3,15	3,20	3,16	3,13	3,12	3,08
Restaurang	0,29	0,29	0,27	0,29	0,25	0,29	0,32	0,28	0,26	0,28	0,32	0,28	0,30	0,30	0,27	0,28	0,28
Resandeförsel	0,44	0,51	0,56	0,67	0,56	0,41	0,41	0,39	0,29	0,26	0,31	0,29	0,30	0,26	0,22	0,22	0,26
Internet	.	.	.	.	.	0,00	0,00	0,00	0,03	0,01	0,04	0,02	0,08	0,07	0,06	0,07	0,07
Hemtillverkning	0,14	0,23	0,19	0,16	0,12	0,10	0,09	0,09	0,06	0,12	0,10	0,04	0,09	0,09	0,06	0,06	0,05
Smuggling	0,03	0,04	0,08	0,08	0,09	0,09	0,07	0,08	0,08	0,04	0,02	0,03	0,03	0,01	0,01	0,02	0,02
Starköl, totalt	2,46	2,71	2,95	3,19	3,09	3,04	2,96	2,92	2,77	2,64	2,70	2,62	2,79	2,76	2,75	2,77	2,79
Systembolaget	1,20	1,31	1,36	1,30	1,34	1,45	1,51	1,53	1,61	1,59	1,59	1,58	1,60	1,61	1,60	1,62	1,61
Restaurang	0,57	0,61	0,60	0,57	0,56	0,54	0,54	0,54	0,51	0,51	0,52	0,52	0,54	0,54	0,55	0,56	0,51
Resandeförsel	0,52	0,54	0,56	0,71	0,57	0,47	0,40	0,47	0,33	0,29	0,30	0,28	0,32	0,27	0,24	0,25	0,32
Smuggling	0,16	0,22	0,41	0,59	0,60	0,55	0,48	0,37	0,31	0,23	0,28	0,21	0,28	0,28	0,27	0,28	0,25
Hemtillverkning	0,01	0,02	0,01	0,02	0,02	0,02	0,02	0,02	0,02	0,02	0,02	0,02	0,02	0,03	0,08	0,06	0,09
Internet	.	.	.	.	.	0,01	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,01	0,03	0,03	0,01	0,01	0,01
Sprit, totalt	2,44	2,50	2,61	2,94	2,86	2,71	2,47	2,46	2,25	2,25	2,09	2,02	2,29	2,01	2,02	1,87	1,85
Systembolaget	1,22	1,21	1,14	0,98	0,95	0,94	0,95	0,93	0,98	0,96	0,92	0,91	0,89	0,85	0,87	0,87	0,86
Resandeförsel	0,69	0,70	0,98	1,33	1,19	1,03	1,06	1,05	0,76	0,83	0,78	0,69	0,86	0,76	0,73	0,64	0,62
Restaurang	0,18	0,18	0,13	0,13	0,14	0,16	0,14	0,17	0,15	0,15	0,13	0,13	0,17	0,13	0,13	0,14	0,14
Smuggling	0,19	0,25	0,21	0,34	0,46	0,46	0,25	0,24	0,28	0,22	0,14	0,20	0,23	0,17	0,21	0,14	0,13
Hemtillverkning	0,15	0,16	0,15	0,16	0,12	0,10	0,07	0,06	0,06	0,07	0,08	0,07	0,06	0,05	0,05	0,04	0,06
Internet	.	.	.	.	.	0,03	0,01	0,01	0,02	0,01	0,05	0,02	0,09	0,03	0,03	0,04	0,04
Cider, totalt	0,09	0,12	0,13	0,12	0,12	0,14	0,14	0,16	0,14	0,14	0,16	0,15	0,16	0,13	0,14	0,13	0,15
Systembolaget	0,09	0,12	0,13	0,12	0,12	0,13	0,12	0,12	0,13	0,13	0,12	0,12	0,11	0,11	0,11	0,11	0,12
Resandeförsel	.	.	.	.	.	0,02	0,01	0,03	0,01	0,01	0,03	0,01	0,02	0,01	0,03	0,01	0,02
Smuggling	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	0,01	0,02	0,03	0,01	0,01	0,01	0,02
Internet	.	.	.	.	.	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Folköl	0,84	0,83	0,81	0,72	0,71	0,73	0,68	0,63	0,62	0,64	0,57	0,53	0,51	0,49	0,47	0,51	0,48
Totalt	8,84	9,55	10,03	10,56	10,26	10,09	9,85	9,83	9,54	9,50	9,47	9,12	9,75	9,27	9,13	9,04	9,03

Källor: Monitormätningarna, Systembolaget, Folkhälsomyndigheten och Delfi.

Pga. avrundning är summan av delmängderna inte alltid densamma som totalsumman.

Tecknet . innebär att delmängderna inte mättes det aktuella året.

Tabell 16. Den totala alkoholansaffningen uppdelad på ansaffningskälla och dryck, i liter ren alkohol per invånare 15 år och äldre, 2001–2017.

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Systembolaget	4,63	4,97	5,07	4,79	4,87	5,08	5,31	5,40	5,76	5,80	5,78	5,75	5,80	5,74	5,70	5,71	5,67
Vin	2,11	2,33	2,44	2,39	2,46	2,57	2,72	2,81	3,05	3,13	3,15	3,15	3,20	3,16	3,13	3,12	3,08
Starköl	1,20	1,31	1,36	1,30	1,34	1,45	1,51	1,53	1,61	1,59	1,59	1,58	1,60	1,61	1,60	1,62	1,61
Sprit	1,22	1,21	1,14	0,98	0,95	0,94	0,95	0,93	0,98	0,96	0,92	0,91	0,89	0,85	0,87	0,87	0,86
Cider	0,09	0,12	0,13	0,12	0,12	0,13	0,12	0,12	0,13	0,13	0,12	0,12	0,11	0,11	0,11	0,11	0,12
Resandeförsel	1,66	1,75	2,10	2,71	2,31	1,93	1,88	1,93	1,39	1,39	1,42	1,27	1,50	1,30	1,22	1,13	1,22
Sprit	0,69	0,70	0,98	1,33	1,19	1,03	1,06	1,05	0,76	0,83	0,78	0,69	0,86	0,76	0,73	0,64	0,62
Starköl	0,52	0,54	0,56	0,71	0,57	0,47	0,40	0,47	0,33	0,29	0,30	0,28	0,32	0,27	0,24	0,25	0,32
Vin	0,44	0,51	0,56	0,67	0,56	0,41	0,41	0,39	0,29	0,26	0,31	0,29	0,30	0,26	0,22	0,22	0,26
Cider	.	.	.	.	.	0,02	0,01	0,03	0,01	0,01	0,03	0,01	0,02	0,01	0,03	0,01	0,02
Restaurang	1,03	1,08	1,00	0,99	0,96	0,99	1,00	0,99	0,92	0,94	0,97	0,93	1,01	0,97	0,95	0,97	0,92
Starköl	0,57	0,61	0,60	0,57	0,56	0,54	0,54	0,54	0,51	0,51	0,52	0,52	0,54	0,54	0,55	0,56	0,51
Vin	0,29	0,29	0,27	0,29	0,25	0,29	0,32	0,28	0,26	0,28	0,32	0,28	0,30	0,30	0,27	0,28	0,28
Sprit	0,18	0,18	0,13	0,13	0,14	0,16	0,14	0,17	0,15	0,15	0,13	0,13	0,17	0,13	0,13	0,14	0,14
Livsmedelsbutik	0,84	0,83	0,81	0,72	0,71	0,73	0,68	0,63	0,62	0,64	0,57	0,53	0,51	0,49	0,47	0,51	0,48
Smuggling	0,38	0,51	0,70	1,00	1,15	1,10	0,80	0,69	0,67	0,49	0,45	0,46	0,58	0,47	0,50	0,45	0,41
Starköl	0,16	0,22	0,41	0,59	0,60	0,55	0,48	0,37	0,31	0,23	0,28	0,21	0,28	0,28	0,27	0,28	0,25
Sprit	0,19	0,25	0,21	0,34	0,46	0,46	0,25	0,24	0,28	0,22	0,14	0,20	0,23	0,17	0,21	0,14	0,13
Cider	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	0,01	0,02	0,03	0,01	0,01	0,01	0,02
Vin	0,03	0,04	0,08	0,08	0,09	0,09	0,07	0,08	0,08	0,04	0,02	0,03	0,03	0,01	0,01	0,02	0,02
Hemtillverkning	0,31	0,41	0,36	0,34	0,26	0,21	0,17	0,17	0,13	0,21	0,19	0,13	0,17	0,17	0,18	0,16	0,21
Starköl	0,01	0,02	0,01	0,02	0,02	0,02	0,02	0,02	0,02	0,02	0,02	0,02	0,02	0,03	0,08	0,06	0,09
Sprit	0,15	0,16	0,15	0,16	0,12	0,10	0,07	0,06	0,06	0,07	0,08	0,07	0,06	0,05	0,05	0,04	0,06
Vin	0,14	0,23	0,19	0,16	0,12	0,10	0,09	0,09	0,06	0,12	0,10	0,04	0,09	0,09	0,06	0,06	0,05
Internet	.	.	.	.	.	0,04	0,02	0,02	0,05	0,02	0,10	0,05	0,19	0,13	0,10	0,12	0,12
Vin	.	.	.	.	.	0,00	0,00	0,00	0,03	0,01	0,04	0,02	0,08	0,07	0,06	0,07	0,07
Sprit	.	.	.	.	.	0,03	0,01	0,01	0,02	0,01	0,05	0,02	0,09	0,03	0,03	0,04	0,04
Starköl	.	.	.	.	.	0,01	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,01	0,03	0,03	0,01	0,01	0,01
Cider	.	.	.	.	.	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Totalt	8,84	9,55	10,03	10,56	10,26	10,09	9,85	9,83	9,54	9,50	9,47	9,12	9,75	9,27	9,13	9,04	9,03

Källor: Monitormätningarna, Systembolaget, Folkhälsomyndigheten och Delfi. Pga. avrundning är summan av delmängderna inte alltid densamma som totalsumman.

Tabell 17. Anskaffningen utifrån typ av dryck och dess källa. Procentuella andelar av den totala alkoholanskaffningen 2001–2017, rangordnade efter fördelningen 2017.

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Vin, Systembolaget	24	24	24	23	24	25	28	29	32	33	33	35	33	34	34	34	34
Starköl, Systembolaget	14	14	14	12	13	14	15	16	17	17	17	17	16	17	17	18	18
Sprit, Systembolaget	14	13	11	9	9	9	10	9	10	10	10	10	9	9	9	10	10
Sprit, resandeförsel	8	7	10	13	12	10	11	11	8	9	8	8	9	8	8	7	7
Starköl, restauranger	6	6	6	5	5	5	6	6	5	5	5	6	6	6	6	6	6
Folköl ^{a)}	9	9	8	7	7	7	7	6	6	7	6	6	5	5	5	6	5
Starköl, resandeförsel	6	6	6	7	6	5	4	5	3	3	3	3	4	3	3	3	3
Vin, restauranger	3	3	3	3	2	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3
Vin, resandeförsel	5	5	6	6	5	4	4	4	3	3	3	3	3	3	2	2	3
Starköl, smuggling	2	2	4	6	6	5	5	4	3	2	3	2	3	3	3	3	3
Sprit, restauranger	2	2	1	1	1	2	1	2	2	2	1	1	2	1	1	2	2
Sprit, smuggling	2	3	2	3	4	5	2	2	3	2	1	2	2	2	2	2	1
Cider, Systembolaget	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Starköl, hemtillverkning	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	1
Vin, internet	.	.	.	.	.	0	0	0	0	0	0	0	1	1	1	1	1
Sprit, hembränd	2	2	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	0	1
Vin, hemtillverkning	2	2	2	2	1	1	1	1	1	1	1	0	1	1	1	1	1

Källor: Monitormätningarna, Systembolaget, Folkhälsomyndigheten och Delfi.

a) Inkluderar även försäljning på restaurang, cirka 1 % av den totala folkölsförsäljningen.

Tecknet . innebär att delmängderna inte mättes det aktuella året.

Bilaga 2. Material och metod

Monitormätningarnas utgångspunkter

I Monitormätningarna summeras uppgifter om den registrerade alkoholförsäljningen med uppgifter om den oregistrerade anskaffningen. Den oregistrerade delen beräknas med hjälp av en kontinuerligt pågående frågeundersökning. För att minska effekterna av olika faktorer som kan snedvrider svaren i undersökningen, utgår den från fyra huvudprinciper.

Dessa principer är:

1. Undvikande av mått på konsumtionsplanet

En av anledningarna till att frågor om konsumtion undviks är att respondenterna kan ha svårigheter med att avgöra ursprunget till de drycker de konsumerar. Mätningarna avser således anskaffning och inte konsumtion av alkohol. Uppgifterna om anskaffning används däremot som indikator på konsumtionen eftersom det som anskaffas förr eller senare konsumeras. Över en längre tidsperiod är konsumtionen i princip densamma som anskaffningen på regional och nationell nivå. Det bör dock nämnas att i frågeundersökningen ställs även direkta frågor om konsumtion av olika alkoholdrycker (oberoende av anskaffningskälla). På så sätt kan man studera konsumtionen i olika grupper av befolkningen. Resultaten baserade på dessa frågor redovisas i separata rapporter, se CAN:s hemsida.

2. Kort observationstid

För att i möjligaste mån undvika glömskeeffekter och teleskopering är det viktigt med så kort observationstid som möjligt. (Teleskopering innebär att respondenten förstorar ovanliga händelser eller förflyttar dem över tid.) I undersökningen avser därför frågorna respondenternas anskaffning under de senaste 30 dagarna.

3. Mätning på aggregerad nivå

Eftersom frågorna i mätningarna avser anskaffning av alkoholdrycker så följer att resultatet avser utvecklingen av konsumtionen på aggregerad, nationell och regional nivå, och således inte på individnivå.

4. Uppräkning av självrapporterade uppgifter

De oregistrerade mängderna som fångas in av mätningarna är av olika skäl lägre än de faktiska nivåerna. I syfte att korrigera för detta görs vissa uppräkningskorrigeringar av de beräknade delmängderna. Dessa uppräkningskorrigeringar baseras på frågor om hur mycket alkohol respondenterna har köpt på Systembolaget. Dessa uppgifter jämförs med den faktiska försäljningen på Systembolaget och skillnaden mellan respondenternas uppgivna köp och Systembolagets faktiska försäljning används för att beräkna en kvot per alkoholdryck, en uppräkningsfaktor. Denna faktor ligger till grund för uppräkning av de angivna mängderna resandeinförd alkohol, köp av smugglad alkohol, köp via internet samt hemtillverkning av vin och öl. I uppräkningskorrigeringen tas också hänsyn till att de olika oregistrerade delmängderna i varierande utsträckning är koncentrerade till dem som dricker allra mest (problemdrickare), tillika en grupp som är överrepresenterad i bortfallet.

Mätprocedur och urvalsmetod

Urvalet av personer till Monitormätningarnas frågeundersökning är sedan 2013 individbaserat och både fasta telefonnummer och mobilnummer används. Urvalet sker ur PAR-konsument, som är en databas med samtliga, för undersökningar, tillgängliga telefonabbonnenter med fasta eller mobila abonnemang. Åldersintervallet för intervjupersonerna i urvalet är 17–84 år.

Urvalsramen för undersökningen är egentligen personer 17–84 år bosatta i Sverige som kan genomföra en intervju på svenska. Någon sådan detaljerad urvalsram med telefonnummer till samtliga dessa finns emellertid inte. PAR-konsument når 5,6 miljoner individer i den åldersgruppen, vilket motsvarar 70 % av de personer i åldersgruppen som är mantals-skrivna i Sverige. Exakt hur många av dessa som faktiskt bor i landet och är svensktalande är dock inte möjligt att klargöra.

PAR-konsument är hämtat ur en större databas som heter SPAR. Den databasen täcker alla mantalsskrivna personer i landet. Idealiskt vore att använda denna databas som urvalsram istället, för att med hjälp av postala brev även nå personer utan listat telefonabonnemang och be dem uppge ett telefonnummer som intervjun kan genomföras på. Detta alternativ är dock inte genomförbart av ekonomiska skäl eftersom urvalet i denna undersökning är mycket stort. Dessutom skulle problemet med att klargöra hur många av de i Sverige mantalsskrivna personerna som egentligen ingår i den faktiska urvalsramen fortfarande vara olöst.

Ett nytt urval börjar användas varje vecka. Varje veckourval bearbetas under en fyraveckorsperiod, vilket också innebär att sökperioden för att nå en individ uppgår till fyra veckor. Ett nytt veckourval tillkommer således varje vecka, vilket innebär att fyra veckourval bearbetas parallellt. Antalet uppringningsförsök uppgår till maximalt 30 under en fyraveckorsperiod, men i praktiken görs ungefär 20 försök hos dem som inte nås. Antalet uppringningsförsök är störst under den första veckan för att successivt minska under de kommande veckorna. Efter att man försökt att nå en respondent vid 12 tillfällen på den fasta telefonen, byter man till den mobila och vice versa. Detta byte gäller av naturliga skäl endast de som har registrerade nummer till både fast och mobilt abonnemang.

Intervjuprocessen pågår kontinuerligt och intervjuer genomförs under alla veckodagar. Totalt genomförs ungefär 350 intervjuer per vecka, vilket motsvarar drygt 18 000 per år. Den genomsnittliga intervjutiden uppgår till ungefär sju minuter.

Undersökningens bortfall och viktning

Alla uppgifter som avser anskaffning av alkohol, som inte sålts genom de i Sverige registrerade försäljningskanalerna, är beräknade med hjälp av resultaten från den ovan beskrivna frågeundersökningen. Det gäller resandeförsel, köp av smugglad alkohol, hemtillverkning och köp via internet. Bortfallet i frågeundersökningarna har ökat successivt sedan starten, vilket har varit en generell utveckling för den här typen av undersökningar. Under studiens första år, fram till 2004, uppgick bortfallet till ungefär 40 %. Därefter steg det till över 50 % under åren 2007–2008, till ca 65 % år 2013, 67 % år 2014, 73 % år 2015 och 74 % under 2016 och 2017. Framförallt har andelen unga vuxna minskat, samtidigt som andelen äldre har ökat.

Viktning av respondenternas svar i datamaterialet är ett sätt att korrigera för en sådan skevhet i representativitet. I detta fall genom att svaren från yngre personer räknas upp med en vikt överstigande 1,0, eftersom de är underrepresenterade bland dem som deltagit i undersökningen, samtidigt som de äldre får en vikt som är lägre än 1,0 eftersom de är överrepresenterade. De som deltar i undersökningen viktas med hänsyn till variablerna kön, ålder och region (H-region). H-regioner mäter invånartäthet i kommunerna, från storstad till glesbygd. Vid skapandet av denna viktvariabel används en så kallad viktmatris, där ålder är indelad i fem kategorier, variabeln H-region i tre kategorier och kön i två kategorier.

Det är dock viktigt att poängtera att antalet intervjuade personer alltid uppgår till ungefär 1 500 varje månad. Det som definieras som bortfall i undersökningen är gruppen av personer som av olika skäl inte gått att nå för intervju eller som inte velat ingå i undersökningen. Denna grupp har alltså ersatts av andra respondenter som intervjuats.

Trots den lägre svarsfrekvensen har undersökningens täckningsgrad vad avser respondenternas köp på Systembolaget varit stabil under senare år, och till och med ökat.

Registrerad försäljning

De i Sverige registrerade försäljningskanalerna består av försäljning på Systembolaget, av folköl i livsmedelsbutiker och av servering på restauranger. Uppgifterna om försäljningen på Systembolaget erhålls direkt från Systembolaget. Försäljning på restauranger baseras på partihandlarnas rapporterade uppgifter som publiceras av Folkhälsomyndigheten. Det förekommer dock ett visst bortfall i partihandlarnas redovisning till Folkhälsomyndigheten, vilket innebär att de publicerade uppgifterna om restaurangförsäljningen kan vara behäftade med en viss underskattning. Hur stor denna felkälla kan vara är emellertid oklart.

Försäljningen av folköl beräknas av företaget Delfi, på uppdrag av Sveriges Bryggerier. Delfi redovisar uppgifter om försäljning från de företag som ingår i deras undersökningar, vilket är den övervägande majoriteten. För övriga företag görs en uppskattning. Detta innebär att det även för den uppgivna folkölsförsäljningen finns en viss felmarginal. I de uppgifter om folkölsförsäljningen som publiceras i den här rapporten ingår även den försäljning som sker på restauranger eller på andra serveringsställen. Den delen uppgår till knappt 1 % av den totala folkölsförsäljningen och redovisas inte separat i rapporten.

Dryckeskategorin ”cider och blanddrycker” särredovisas inte i den officiella restaurangstatistiken, utan dessa drycker redovisas i respektive huvudkategori, det vill säga som sprit, vin eller starköl. Detta får till följd att uppgifterna om total anskaffning av cider inte ger en fullständig bild av konsumtionen av dessa drycker i landet. Vad gäller dryckeskategorin ”cider” i den här rapporten så ingår även så kallade blanddrycker och ”alkoläsk”.

Oregistrerade delmängder

Resandeförsel och smuglade alkoholdrycker

De oregistrerade delmängderna består av resandeförsel, köp av smuglade alkohol, köp via internet och hemtillverkning. Det är väsentligt att skilja på alkohol som förs in i landet i samband med resor, så kallad resandeförsel, och den som smugglas in i landet i syfte att säljas vidare. Den avgörande skillnaden är om införseln sker i kommersiellt syfte eller inte. Det vill säga om de införda dryckerna förs in i landet för eget bruk eller för att säljas vidare

på den illegala marknaden i syfte att tjäna pengar på hanteringen (SFS 2000:1225, Lag om straff för smuggling; SFS 2010:1622, Alkohollag).

I Monitormätningarna beräknas därför mängden resandeförd alkohol på basis av frågor om hur mycket resenärer tagit med sig vid inresor till Sverige. Anskaffningen av till Sverige smugglad alkohol mäts med frågor om köp av alkoholdrycker som någon eller några personer fört in i landet i syfte att sälja vidare för att tjäna pengar. Det finns inte någon avsikt att i denna undersökning nå de personer som utför själva smuglingen, utan frågorna avser alltså köp av alkohol som smugglats in i landet.

För att beräkna resandeförseln ställs frågor om respondenternas resande. De som uppger att de rest in till Sverige från utlandet under de senaste 30 dagarna får uppge hur många gånger de har rest in i landet och om de förde med sig någon alkohol vid den senaste inresan. Den mängd man tog med sig vid den senaste resan multipliceras med antalet resor man gjort under de senaste 30 dagarna. Om man har rest och fört in alkoholen tillsammans med någon annan divideras den aktuella införda mängden med det antal personer som förde med sig alkoholen. Detta görs för att undvika dubbelräkning.

Anskaffningen av smugglad alkohol beräknas genom att först fråga om de intervjuade personerna under de senaste 30 dagarna har köpt alkoholdrycker i Sverige som någon eller några personer fört in i landet i syfte att säljas vidare för att tjäna pengar. Om så är fallet ställs ytterligare frågor om antalet gånger man köpt smugglad alkohol under de senaste 30 dagarna och vilka mängder det rörde sig om den senaste gången. Den mängd man köpte senaste gången multipliceras med antal gånger man köpt smugglad alkohol. Både frågor om resandeförsel och smuggling ställs separat för sprit, vin, starköl och cider. (Vin är uppdelat på vanligt vin och starkvin när det gäller resandeförsel, men inte när det gäller smugglad alkohol. Frågorna om köp av smugglad cider började ställas under 2010.)

Det är i praktiken fri införsel i samband med resor så länge de införda mängderna är för privat bruk. För att i Monitormätningarna skilja på resandeförsel och smuggling behövs dock en övre gräns för hur mycket alkohol som kan definieras som "för privat bruk". Det finns inte någon självklar sådan gräns. Däremot finns de av EU angivna indikativa nivåerna som kan användas för detta ändamål. Dessa nivåer är 10 liter sprit, 20 liter starkvin, 90 liter vin samt 110 liter starköl per inresa (cider inkluderas i vinkvoten) (Rådets direktiv 92/12/EEG). Dessa nivåer kan dock överskridas om införseln är för privat bruk, vilket innebär att de inte är användbara för att skilja på resandeförsel och smuggling. På grund av detta används i Monitormätningarna högre nivåer. Dessa nivåer är 40 liter sprit, 75 liter starkvin, 150 liter vin, 300 liter starköl och 300 liter cider. Valet av dessa nivåer kan diskuteras, men en övre gräns måste finnas för att undvika att införda mängder först definieras som resandeförsel och i ett senare skede även som köp av smugglad alkohol, vilket skulle kunna leda till dubbelräkning.

Även när det gäller köp av smugglad alkohol används gränser för hur mycket en person kan köpa under en 30-dagarsperiod. Anledningen till detta är att det kan finnas ett eller flera grossistled i hanteringen, samtidigt som frågorna i undersökningen endast avser mäta de mängder som köpts för eget bruk. Gränserna är desamma som för resandeförseln och används även vid köp via internet.

Hemtillverkning

Beträffande hembränd sprit ställs inte frågor om anskaffning utan om själva konsumtionen. De konsumerade mängderna hembränd sprit mäts dels genom frågor om konsumtion av sprit totalt sett under den senaste 30-dagarsperioden och dels genom frågor om konsumtion av hembränd sprit under samma period. Andelen hembränd sprit av den totala spritkonsumtionen (p) används sedan för att beräkna den totala konsumtionen av hembränt på nationell nivå enligt följande ekvation: $T = \text{ÖS} + pH * T$. I ekvationen står T för den totala spritkonsumtionen i landet, $pH * T$ är andelen hembränt av den totala spritkonsumtionen. Konsumtionen, eller mer korrekt anskaffningen, av all övrig sprit betecknas med ÖS (försäljning på Systembolaget och restaurangerna samt de beräknade delmängderna oregistrerad sprit). Tecknet * i ekvationen är ett multiplikationstecken.

Frågorna angående hemtillverkade mängder vin och öl avser mängder färdigställda drycker under de senaste 30 dagarna.

Köp via internet

Frågor om köp via internet under de senaste 30 dagarna började ställas 2006. De resultat som redovisas baseras på frågor om mängden beställda drycker, uppdelad på sprit, vin, starkvin, starköl och från och med 2010 även cider. De beställda mängderna den senaste gången multipliceras med antalet gånger man beställt alkohol via internet under de senaste 30 dagarna. Frågorna gäller inte köp via internet hos Systembolaget.

Konsumtion bland svenskar på resor utomlands samt icke-svenskars köp i Sverige

Syftet med Monitormätningarna är att beräkna svenskarnas konsumtion på aggregerad, nationell nivå. Urvalsramen för frågeundersökningen angående de oregistrerade delmängderna består av svensktalande individer med telefonabonnemang i Sverige. I den registrerade försäljningen i Sverige ingår däremot även icke-svenskars köp i landet. Bland annat ingår normmännens gränshandel på Systembolaget. Denna gränshandel har av Systembolaget uppskattats till ungefär 5 % av företagets totala försäljning, vilket under 2017 skulle motsvara 0,28 liter ren alkohol per person 15 år och äldre. Dessutom ingår utländska turisternas köp i Sverige.

Å andra sidan ingår inte svenskars konsumtion i samband med resor utomlands, vilken enligt beräkningar från 1990-talet uppgick till i genomsnitt 0,5 liter ren alkohol per person 15 år och äldre (Kühlhorn, m.fl., 1999). Dessa båda delmängder, alltså icke-svenskars köp i Sverige och svenskars konsumtion utomlands, påverkar konsumtionsberäkningarna i olika riktningar. De båda delmängderna tar alltså till stor del ut varandra vid beräkningar av total konsumtionen bland svenskar. Några exakta uppgifter om detta netto finns dock inte tillgängliga.

Extremvärden

Det kan av olika skäl förekomma extremvärden i datamaterialet. Det kan bland annat bero på att de intervjuade personerna har uppgivit felaktiga uppgifter eller på manuella felkodningar av intervjuaren. Det är viktigt att korrigera för dessa extremvärden eftersom de beräknade volymerna annars kan bli missvisande. Det gäller speciellt de mindre delmängderna. Ett exempel på detta är orimliga uppgifter om antal resor eller köp. I Monitormätningarna används därför ett tak på 20 resor, 20 köp av smugglad alkohol och 20 köp på Systembolaget under den senaste 30-dagarsperioden. Vid beställningar på internet används ett tak på 10 under samma period. Ett annat exempel är den övre gräns på 10 liter som används som gräns för hur mycket man kan föra med sig om man rest med flyg. Större volymer än så har inte ansetts rimliga för det färdssättet.

Under 2015 infördes en ”varningsruta” på intervjuarnas skärmar som visas när höga värden noteras vid intervjuer. Dessa varningar innebär att intervjuaren på ett diskret sätt ska kontrollera att rätt mängd, eller antal, noteras.

Standardisering för ålder och alkoholhalter

Enligt internationell praxis beräknas normalt per capita-konsumtionen av alkohol per invånare 15 år och äldre. Detta beror på att befolkningsstrukturen kan skilja sig åt mellan länder liksom mellan olika tidsperioder inom ett och samma land. Denna praxis tillämpas även i Monitormätningarna. När det gäller den registrerade konsumtionen har all försäljning i landet räknats om till liter ren (100 %) alkohol och denna summa har i sin tur dividerats med antalet personer i befolkningen som är 15 år och äldre. År 2017 uppgick antalet invånare som var 15 år och äldre till 8 325 565 personer.

När det gäller Monitormätningarna är det emellertid inte lika enkelt att beräkna motsvarande uppgifter per invånare 15 år och äldre. Mätningarna inkluderade nämligen under perioden 2001–2013 personer i åldrarna 16–80 år och därefter 17–84-åringar.

I korthet korrigeras detta genom användningen av uppräkningsfaktorerna, som utgår från relationen mellan de intervjuade personernas självrapporterade köp på Systembolaget jämfört med Systembolagets faktiska försäljningsvolymer, som inkluderar alla köp oavsett kundernas ålder. I uppräknningen anpassas på så sätt Monitormätningarnas snävare åldersintervall till Systembolagets bredare (se nästa avsnitt). För ytterligare information hänvisas till CAN-rapport 140 (Leifman & Trolldal, 2014a).

I resultatavsnittet redovisas de olika delmängderna anskaffad alkohol per invånare 15 år och äldre med två decimaler. Vi har valt att använda två decimaler för att bättre kunna åskådliggöra förändringar i anskaffningen av relativt små delmängder. Denna exakthet bör dock tolkas med viss försiktighet.

När respondenternas svar på frågorna om resandeförsel, köp av smugglad alkohol och så vidare sammanställs, erhålls mängderna av respektive dryck i volymliter. För att kunna jämföra dessa delmängder med varandra och över tid, och för att kunna summera den totala mängden anskaffad alkohol, räknas alla volymer om till antal liter i ren alkohol. Vid dessa beräkningar används Systembolagets alkoholhalter, baserade på deras försäljning av respektive typ av dryck respektive år. Resultaten uttrycks i liter ren (100 %) alkohol.

När det gäller försäljningen på restauranger med serveringstillstånd används Systembolagets alkoholhalter för respektive kategori som Folkhälsomyndigheten använder i redovisningen av restaurangförsäljningen i (Folkhälsomyndigheten, 2014).

Förändringar av tidigare publicerade uppgifter

Sveriges bryggerier har korrigerat sina tidigare publicerade uppgifter om folkölsförsäljningen för 2015. De nya uppgifterna ger en försäljning på motsvarande 0,47 liter ren alkohol per invånare 15 år och äldre, jämfört med de tidigare uppgifterna på 0,51 liter. Det är en korrigerings på 0,04 liter, vilket är en ändring med 7 %. Detta innebär att även de tidigare publicerade uppgifterna om den totala alkoholkonsumtionen korrigeras från 9,17 liter ren alkohol per invånare 15 år och äldre till 9,13 liter.

Uppräkning av de självrapporterade oregistrerade delmängderna

Monitormätningarna syftar till att redovisa både trender och nivåer i alkoholanskaffningen totalt sett och för de olika delmängderna. Det är dock väl känt inom forskningen att svar på intervjufrågor om köp och konsumtion av alkohol inte ger en korrekt bild av de verkliga köpta och konsumerade nivåerna. Av olika skäl uppger de intervjuade personerna ofta lägre konsumerade och köpta volymer än de faktiska, se till exempel Köhler m.fl., (1999), Ramstedt (2010) och Ramstedt m.fl., (2013).

Täckningsgrader

För att få ett mått på denna underskattning som beskrevs ovan, ingår det i Monitormätningarnas frågeundersökning frågor om de intervjuade personernas köp av alkohol på Systembolaget. Dessa uppgifter jämförs med Systembolagets faktiska försäljning. Frågor om respondenternas köp på Systembolaget har ställts sedan januari 2008. Generellt sett är respondenternas uppgivna köp på Systembolaget lägre än den faktiska försäljningen. Detta kan antas bero på social önskvärdhet, att de intervjuade personerna glömt hur mycket de köpt och på att de personer som ingår i bortfallet kan ha köpt mer på Systembolaget än de som besvarade frågorna.

Skillnaden mellan respondenternas uppgivna köp på Systembolaget och Systembolagets faktiska försäljning benämns täckningsgrad. Den mäts i procent, det vill säga, de självrapporterade mängderna köpt alkohol på Systembolaget i procent av de faktiska sålda mängderna specificerat för de olika dryckeskategorierna.

Det finns en betydande samvariation mellan respondenternas uppgivna köp och den faktiska försäljningen på Systembolaget. Täckningsgraden är högst för vin följt av starköl och sprit (se även Leifman & Trolldal 2014b).

Eftersom huvudsyftet med Monitormätningarna är att få en bild av den totala konsumtionen i landet är tanken att de uppmätta täckningsgraderna för de olika dryckerna kan användas som utgångspunkt för att korrigera nivåerna för de oregistrerade delmängderna, det vill säga resandeinförsel, köp av smugglad alkohol, hemtillverkning respektive internetköp. Ett annat skäl till att korrigera respondenternas uppgifter är att kunna jämföra de olika delmängderna med varandra, och då måste dessa vara korrekt uppräknade. Det gäller inte minst vid jämförelser mellan de självskattade delmängderna oregistrerad alkohol och de registrerade delmängderna.

I CAN-rapport 140 (Leifman & Trolldal, 2014a) redovisades statistiskt säkerställda samband mellan respondenternas uppgivna köp och den faktiska försäljningen varje månad. Pearson's korrelationskoefficient var 0,69 för sprit, 0,75 för starköl och 0,78 för vin per månad under perioden 2008–2012.

I en revidering av tidigare beräknade nivåer (2001–2012) skattades täckningsgraderna för de olika dryckerna under hela den då aktuella perioden med hjälp av tidsserieanalys. De förväntade värdena på täckningsgraderna applicerades på de olika åren under perioden med åren 2008 och 2009 som basår. (Se Leifman & Trolldal (2014a) för en detaljerad beskrivning.)

Från och med år 2013 beräknas täckningsgraderna på ett annorlunda sätt. För åren 2013 och 2014 används genomsnittet för de två senaste åren som utgångspunkt för beräkningarna och sedan 2015 de tre senaste åren. I tabell 18 redovisas täckningsgraderna för de olika dryckerna för åren 2015–2017 samt genomsnittet för dessa år samt de beräknade uppräkningsfaktorerna.

De genomsnittliga täckningsgraderna är lägst för sprit följt av starköl, vin och cider. Starkvinet uppvisade en täckningsgrad på i genomsnitt 106,0 vilket innebär att respondenterna i genomsnitt har överskattat sina köp av starkvin på Systembolaget. Detta innebär således att uppräkningsfaktorn bör bli högst för sprit och lägst för vin. När det gäller starkvinet innebär respondenternas överskattning av sina köp att en nedräkningsfaktor istället används.

Tabell 18. Täckningsgrad i procent, självrapporterade köp och faktisk försäljning på Systembolaget åren 2015–2017, samt beräknad uppräkningsfaktor.

	Sprit	Starkvin	Vin	Starköl	Cider
2015	54,0	94,5	83,1	68,7	80,3
2016	57,9	124,6	82,6	73,5	77,2
2017	64,4	156,1	86,0	71,4	99,3
Genomsnitt 2015–2017	58,5	120,0	84,0	70,9	84,7
Uppräkningsfaktorer 2017	1,71	0,83	1,19	1,41	1,18

Av tabellen framgår att respondenternas uppgivna köp av starköl på Systembolaget motsvarar 70,9 % av den faktiska försäljningen under åren 2015–2017. För att beräkna uppräkningsfaktorn divideras 1 med täckningsgraden. För starkölets del blir beräkningen därför $1/0,709$ vilket blir 1,41. (Det är således det inverterade värdet av täckningsgraden som används som uppräkningsfaktor.) Uppräkningsfaktorn för de övriga dryckerna blir 1,71 för sprit, 1,19 för vin och 1,18 för cider. Nedräkningsfaktorn för starkvin blir på motsvarande sätt 0,83. Dessa faktorer utgör grunden för den uppräkningsfaktor som görs för de olika delmängderna av oregistrerad alkohol.

I tabell 19 redovisas de oregistrerade delmängderna före uppräkningsfaktorn. Av tabellen framgår tydligt den kraftiga ökningen mellan 2001 och 2004 och den därpå följande kraftiga nedgången. För all införsel är nivåerna i slutet av tidsperioden lägre än i början. Det är således

dessa siffror som är utgångspunkten för våra analyser, men de måste, i enlighet med resonemanget ovan, räknas upp för att bättre stämma överens med de verkliga nivåerna oregistrerad alkohol i Sverige.

Det är i detta sammanhang viktigt att poängtera att alla frågor om anskaffning av drycker från olika källor i undersökningen är väldigt lika och således uppbyggda kring den senaste gången man köpt, eller på annat sätt anskaffat, alkohol multiplicerat med antal gånger under de senaste 30 dagarna. Detta gäller även frågorna om köp på Systembolaget, vilket är en förutsättning för att kunna använda sig av Systembolagsfrågorna som bas för uppräknig av de oregistrerade delmängderna.

När det gäller Systembolagets försäljning har det dock visat sig att en del av den sker till norska invånare som gör köp i Sverige. Systembolaget har uppskattat denna gränshandel till ungefär 5 % av den totala försäljningsvolymen. Denna mängd har därför exkluderats i de försäljningsmängder som varit utgångspunkten för beräkningen av de olika täckningsgraderna och uppräkningsfaktorerna, eftersom endast svensktalande telefonabonnenter som bor i Sverige ingår i urvalet till Monitormätningarnas frågeundersökning. I de försålda volymer registrerad alkohol som redovisas i rapporten ingår däremot all försäljning oberoende av vilka som köpt dryckerna.

Tabell 19. Skattad årlig resandeförsel, smuggling, hemtillverkning och internethandel. Per dryck och anskaffningskälla utan korrigeringar. Antal miljoner volymliter 2001–2017.

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Införsel																	
Sprit	10,5	10,6	14,5	19,3	16,5	14,3	14,4	13,8	10,1	10,8	10,1	9,1	11,0	8,6	8,7	8,0	9,0
Starköl	52,8	55,1	57,4	71,6	58,1	48,0	42,2	49,4	36,2	32,5	34,4	31,1	34,6	28,7	26,5	27,9	36,2
Vin	25,5	28,3	31,1	36,0	29,9	20,1	21,6	20,6	15,6	13,4	16,5	15,0	16,0	13,2	11,6	11,6	14,1
Starkvin	3,2	4,1	3,3	4,0	3,0	4,0	2,3	1,7	1,2	0,9	0,8	1,1	0,7	0,8	0,6	0,7	0,9
Cider	.	.	.	.	.	2,0	1,6	3,7	1,9	1,5	3,6	1,4	1,8	1,3	3,4	1,7	2,3
Smuggling																	
Sprit	2,8	3,4	2,7	4,1	5,6	5,6	3,0	2,8	3,4	2,6	1,6	2,1	2,1	1,5	2,0	1,6	1,4
Starköl	16,2	21,6	38,9	54,0	55,1	48,4	43,0	33,1	28,0	21,2	25,8	18,4	23,7	24,7	23,7	27,6	22,9
Vin	1,6	2,1	4,7	4,4	4,9	4,5	3,6	3,7	3,9	2,0	0,9	1,3	1,9	0,3	0,6	1,1	1,1
Cider	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	1,6	2,5	3,9	0,8	0,8	0,6	2,2
Internet																	
Sprit	.	.	.	.	.	0,3	0,1	0,2	0,3	0,1	0,6	0,2	1,0	0,4	0,3	0,4	0,5
Starköl	.	.	.	.	.	1,3	0,5	0,1	0,1	0	0,2	1,0	2,6	2,5	1,4	1,5	0,9
Vin	.	.	.	.	.	0,2	0	0,2	1,4	0,6	2,4	1,1	4,0	3,9	3,1	3,5	3,6
Starkvin	.	.	.	.	.	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,2	0,0	0,0	0,0	0,1
Cider	.	.	.	.	.	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,0	0,1	0,1	0,0
Hem- tillverkning																	
Sprit	2,8	2,7	1,8	2,2	1,3	1,0	0,7	0,7	0,8	1,1	0,6	0,6	0,7	0,4	0,7	0,6	1,1
Starköl	1,1	2,1	1,3	2,2	1,7	1,7	1,7	1,7	1,7	1,7	1,7	1,7	1,7	3,2	7,8	6,0	9,5
Vin	9,2	14,3	11,7	9,8	7,4	5,7	5,2	5,3	3,2	6,6	5,3	2,1	4,8	4,6	3,0	3,2	3,0

Tecknet . innebär att delmängderna inte mättes det aktuella året.

Bortfall av problemdrickare

Utgångspunkten för korrigeringarna är att respondenterna underrapporterar de olika oregistrerade delmängderna (resandeförsel, köp av smugglad alkohol, hemtillverkning och internetköp) lika mycket som man underrapporterar köpen på Systembolaget. Det är emellertid inte säkert att underrapporteringen (täckningsgraden eller uppräkningsfaktorn) är densamma för de olika oregistrerade delmängderna som den är för alkoholköpen på Systembolaget. Detta kan till viss del testas och korrigeras.

Uppräkningsfaktorerna (redovisade i tabell 18 och också nedan benämnda som kvoter) kan nämligen delas upp i två delar. Den första delen är kopplad till bland annat glömska och social önskvärdhet hos respondenterna generellt. Den andra delen beror på effekterna av att de personer som dricker allra mest är överrepresenterade i bortfallet, vilket svenska studier har visat. Denna grupp kallas fortsättningsvis för ”problemdrickare” (Kühlhorn, m.fl., 1999; Leifman, 2000). Eftersom konsumtionen är så pass hög i denna grupp, och möjligen också anskaffningen av oregistrerade delmängder, är det av stor vikt att speciella hänsyn tas till denna grupps andel av de olika delmängderna.

Den första delen av uppräkningsfaktorerna antas i Monitormätningarna vara lika stor för de olika oregistrerade delmängderna som den är på Systembolaget. Men den andra delen kan emellertid skattas någorlunda för respektive oregistrerad dryckesspecifik delmängd (här införsel, smuggling och hembränt). De slutgiltiga uppräkningsfaktorerna blir därför något annorlunda (högre eller lägre) än vad de direkta uppräkningsfaktorerna baserat upp-givna köp och faktisk försäljning på Systembolagets visar i tabell 18.

Det första steget blir därför att skatta hur stor del av uppräkningsfaktorerna, enligt tabell 18, som beror på problemdrickarnas överrepresentation i bortfallet. Dessa beräkningar baseras alltså på data över uppgivna köpvolymer på Systembolaget relaterat till faktisk försäljning på Systembolaget.

I tidigare studier har man antagit att andelen problemdrickare i befolkningen är 3 % men att man bara når 1 % i den här typen av undersökningar (Kühlhorn, m.fl., 1999; Leifman, 2000). Detta antagande används även i de här beräkningarna. När andelen problemdrickare räknas upp från 1 % till 3 % ökar täckningsgraden och den ursprungliga uppräkningskvoten sjunker således. Skillnaden mellan den ursprungliga och den nya kvoten skulle enligt detta resonemang alltså bero på bortfallet av problemdrickare. Om den ursprungliga uppräkningsfaktorn är 1,7 (som är fallet för sprit på Systembolaget (tabell 18) och den nya beräknas till 1,5 är skillnaden däremellan (0,2) den del som beror på problemdrickarna är underrepresenterade bland de svarande. Kvoten 1,5 är alltså den del som endast har att göra med den allmänna underrapporteringen av de svarande respondenterna.

Nästa steg är att se på hur stor del av de olika delmängderna som problemdrickarna (högsta procenten) svarar för gällande de olika delmängderna och ställa denna emot motsvarande andelar för Systembolagets drycker (enligt tabell 18). Om exempelvis problemdrickarna svarar för en lägre andel av den totala resandeförseln av sprit än vad de svarar för när det gäller spritköp på Systembolaget blir uppräkningskvoten som beror på problemdrickarna mindre än för Systembolaget (alltså mindre än 0,2) och den totala uppräkningskvoten blir lägre (än 1,7). Svarar exempelvis gruppen för 4,5 % av all resandeförsel av sprit och för 9 % av alla spritköp på Systembolaget blir denna delkvot 0,1 ($0,2 * (0,045/0,09)$) och den totala uppräkningskvoten blir då 1,6 ($1,5 + 0,1$).

Om istället problemdrickarna svarar för en högre andel jämfört med motsvarande drycks andel på Systembolaget ska den totala uppräkningsfaktorn räknas upp. Så visar sig vara fallet för samtliga köp av de olika smugglade alkoholdryckerna. Om exempelvis problemdrickarna svarar för 18 % av den sammantagna köpvolymer av smugglad sprit skall denna ställas mot Systembolagets andel om 9 % (som ovan). Uppräkningskvoten pga. problemdrickarnas blir därmed $0,2 * (0,18/0,09) = 0,4$. Den totala uppräkningsfaktorn blir då i detta fall 1,9 ($1,5 + 0,4$) vilket alltså är högre än den kvot som Systembolagets köp indikerar (1,7).

Om problemdrickarnas andel av köp av en viss delmängd skulle vara exakt densamma som deras andel av köpen på Systembolaget av samma dryck behålls den ursprungliga uppräkningsfaktorn för denna delmängd. Det innebär således att ingen korrigering av uppräkningsfaktorn behöver genomföras. På detta sätt får vi alltså fram specifika dryckesspecifika uppräkningskvoter för resandeförsel och smuggling och för hembränt.

Även om principen bakom dessa korrigeringar är fullt rimlig, bör man beakta att de bygger på vissa antaganden. För det första att andelen problemdrickare i befolkningen är just 3 % och för det andra, att det inte har skett några betydande förändringar avseende i vilken utsträckning problemdrickare nås i denna typ av undersökning. Att avstå ifrån att göra någon korrigering alls bedömer vi dock vara ett betydligt sämre alternativ.

Hur ser det då faktiskt ut bland problemdrickarna i Monitormätningarnas frågeundersökning? Den andel av de totala köpvolymer på Systembolaget som problemdrickarna står för framgår av tabell 20. Exempelvis svarar denna grupp för 9,0 % av den totala mängden sprit som köpts på Systembolaget, men endast för 3,0 % av det vin som köptes där. Om motsvarande andelar är lika stora för resandeförsel, smuggling och hemtillverkning behövs alltså ingen ytterligare korrigering. Så är dock inte fallet. Den andel som problemdrickarna svarade för när det gäller de olika delmängderna av oregistrerad alkohol redovisas också i tabellen.

Det framgår av tabellen att andelarna resandeförd alkohol i gruppen problemdrickare är lägre än deras motsvarande andelar av köp på Systembolaget. Problemdrickarnas andelar av köp av smugglad sprit och starköl är däremot högre jämfört med deras andelar av köpen på Systembolaget. Även hembränd sprit är avsevärt mer koncentrerad till gruppen problemdrickare jämfört med motsvarande andel av spritköpen på Systembolaget.

När det gäller resandeförseln betyder det att den delmängden ska räknas upp i mindre utsträckning än vad de initiala uppräkningskvoterna indikerade. Köp av smugglad alkohol ska däremot räknas upp i högre utsträckning än vad täckningsgraden för köp på Systembolaget anger.

Tabell 20. Andel av de olika delmängderna som problemdrickarna (den högsta procenten alkoholkonsumenter) svarade för 2015–2017.

	Sprit	Starköl	Vin	Starkvin	Cider
Systembolaget	9,0 %	8,0 %	3,0 %	4,7 %	7,1 %
Resandeförsel	3,0 %	3,4 %	0,6 %	..	..
Smuggling	23,5 %	17,6 %	..	.	..
Hemtillverkning	70,2 %	..	..	.	..

Ingen fråga ställs om smugglat starkvin eftersom nivåerna bedöms som ytterst små. Hemtillverkning av vin och öl, smuggling av vin och cider, resandeförsel av starkvin och cider samt internetköp: antalet respondenter med värden har varit för litet för att kunna genomföra meningsfulla analyser.

För en detaljerad beskrivning av dessa korrigeringar, se Leifman & Trolldal (2014a). Sammanfattningsvis kan man dock konstatera att de nya korrigerade kvoterna, då hänsyn tagits till bortfallet av problemdrickare, blir högre för smuggling (eftersom köp av smugglad alkohol är mer koncentrerade till problemdrickarna än vad systembolagsköpen är). Däremot blir kvoterna lägre för resandeförseln (eftersom resandeförseln är mindre koncentrerad till problemdrickarna än vad Systembolagsköpen är).

De dryckeskategorier som korrigeras för problemdrickarna på detta sätt är resandeförsel av sprit, starköl och vin, köp av smugglade sprit och starköl samt hemtillverkning av sprit. För övriga kategorier är delmängderna så pass små att beräkningar av andelarna bland dem som dricker mest inte blir meningsfulla. För dessa kategorier används enbart den initiala uppräkningskvoten, utan ytterligare korrigeringar. Det gäller köp via internet, köp av smugglat vin och cider, resandeförd starkvin och cider, samt hemtillverkning av vin och öl. De slutgiltiga kvoterna för samtliga delmängder redovisas i tabell 21.

Tabell 21. Uppräkningskvoter med utgångspunkt i täckningsgraden mellan självrapporterade köp och faktisk försäljning på Systembolaget samt korrigering för koncentrationen av de olika delmängderna bland problemdrickarna, 2001–2017.

Kvoter	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Smuggling																	
Sprit	1,32	1,41	1,52	1,60	1,63	1,63	1,67	1,77	1,71	1,79	1,86	2,05	2,28	2,43	2,31	2,00	2,09
Starköl	1,30	1,33	1,39	1,44	1,46	1,54	1,54	1,56	1,54	1,56	1,57	1,65	1,73	1,65	1,65	1,49	1,61
Vin	0,98	1,02	1,02	1,03	1,05	1,15	1,18	1,33	1,24	1,28	1,18	1,16	1,16	1,19	1,19	1,20	1,19
Cider	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	1,20	1,33	1,33	1,40	1,35	1,38	1,18
Resandeförsel																	
Sprit	1,26	1,28	1,32	1,35	1,42	1,45	1,49	1,56	1,54	1,61	1,62	1,60	1,67	1,91	1,83	1,76	1,55
Starköl	1,28	1,28	1,29	1,31	1,31	1,33	1,30	1,31	1,27	1,27	1,25	1,31	1,35	1,36	1,33	1,31	1,31
Vin	0,93	0,94	0,95	0,98	1,00	1,01	1,02	1,06	1,06	1,11	1,12	1,12	1,15	1,17	1,16	1,16	1,15
Starkvin	0,67	0,68	0,69	0,73	0,73	0,73	0,69	0,69	0,67	0,68	0,68	0,74	0,74	0,86	0,93	0,96	0,83
Cider	.	.	.	.	.	1,24	1,25	1,27	1,19	1,18	1,18	1,33	1,33	1,40	1,35	1,38	1,18
Hemtillverkning																	
Sprit ^{a)}	0,063	0,063	0,059	0,054	0,043	0,035	0,027	0,023	0,026	0,033	0,040	0,035	0,029	0,026	0,025	0,023	0,034
Starköl	1,38	1,38	1,38	1,38	1,38	1,38	1,38	1,38	1,38	1,38	1,38	1,44	1,44	1,47	1,46	1,43	1,41
Vin	0,93	0,94	0,96	0,97	0,99	1,00	1,03	1,06	1,06	1,09	1,10	1,16	1,16	1,19	1,19	1,20	1,19
Systembolaget																	
Sprit	1,37	1,40	1,43	1,45	1,50	1,52	1,57	1,65	1,65	1,72	1,73	1,85	1,85	2,03	1,97	1,90	1,71
Starköl	1,38	1,38	1,38	1,38	1,38	1,38	1,38	1,38	1,38	1,38	1,38	1,44	1,44	1,47	1,46	1,43	1,41
Vin	0,93	0,94	0,96	0,97	0,99	1,00	1,03	1,06	1,06	1,09	1,10	1,16	1,16	1,19	1,19	1,20	1,19
Starkvin	0,68	0,68	0,68	0,68	0,68	0,68	0,68	0,68	0,68	0,68	0,68	0,74	0,74	0,86	0,93	0,96	0,83
Cider	1,20	1,20	1,20	1,20	1,20	1,20	1,20	1,20	1,20	1,20	1,20	1,33	1,33	1,40	1,35	1,38	1,18

a) Avser den andel som den hembrända spriten svarar för av den totala spritkonsumtionen.
Tecknet . innebär att delmängderna inte mättes det aktuella året.

